

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
Г-ЖА J. КОКОТТ
представено на 18 април 2013 година¹

Дело C-501/11 P

**Schindler Holding Ltd и др.
срещу**

Европейска комисия и др.

„Обжалване — Конкуренция — Картели — Член 81 ЕО — Пазар на монтажа и поддръжката на асансьори и ескалатори — Отговорност на дружеството майка за извършени от неговото дъщерно дружество нарушения на правилата относно картелите — Холдингово дружество — Вътрешнокорпоративна програма за привеждане в съответствие с правилата на конкуренция („Compliance-Programme“) — Основни права — Принципи на правовата държава във връзка с налагането на глоби — Разделение на властите, принцип на определеност, забрана за прилагане с обратна сила, защита на оправданите правни очаквания и принцип на виновна отговорност — Валидност на член 23, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1/2003 — Законосъобразност на Насоките на Комисията от 1998 г.“

Съдържание

I – Въведение	4
II – Фактическа обстановка	4
III – Производството пред Съда	5
IV – Анализ на жалбата	6
А – По принципите на разделение на властите, на правовата държава и на прякото доказване (първо и второ правно основание)	6
1. По налагането от Комисията на глоби за нарушения на правилата относно картелите (първо правно основание)	7
а) Предварителна бележка	7
б) Липса на възражения от гледна точка на основните права срещу налагането на глоби от Комисията	8

¹ — Език на оригиналния текст: немски.

в) По отхвърлянето на някои други доводи, изложени от жалбоподателите	10
2. По изискванията за събиране на доказателства от Общия съд при упражняването на контрол върху решения на Комисията за налагане на глоби (второ правно основание)	11
а) Допустимост	11
б) Основателност	12
3. Междинно заключение	14
Б – По отговорността на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите, извършени в обхвата на неговата отговорност	14
1. По съвместната отговорност на холдинговото дружество (седмо правно основание) ..	14
а) По принципната критика на Schindler относно презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала (първа част от седмо правно основание)	15
i) По присъщия на дружественото право принцип на разграничение на отговорността	15
ii) По твърдението за накърняване на компетенциите на държавите членки	16
iii) По твърдението за нарушение на предварителното условие за съществен характер	17
iv) Междинно заключение	19
б) По критиката на Schindler относно конкретното прилагане на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала (втора част от седмо правно основание)	19
i) По значението на „програмата за привеждане в съответствие“ на Schindler Holding	20
ii) По изискването за „изясняване на груповите връзки“	21
iii) По понятието за „търговска политика“ в контекста на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала	22
2. По принципа на виновна отговорност (шесто правно основание и части от седмо правно основание)	23
а) По твърдението, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, води до обективна отговорност	23
б) По твърдението, че не е достатъчно да е налице нарушение на забраната на картелите от страна на който и да е сътрудник	25
3. Междинно заключение	26
В – По някои други правни въпроси във връзка с налагането и изчисляването на глоби за нарушения на правилата относно картелите	26
1. Валидност на член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 с оглед на принципа на определеност (трето правно основание)	26

а) По твърдяната неопределеност на понятието за предприятие (първа част от трето правно основание)	27
б) По твърдяната неопределеност на пределите на глобата (втора част от трето правно основание)	28
в) Междинно заключение	31
2. Законосъобразност на Насоките от 1998 г. (четвърто и пето правно основание)	31
а) Компетентност на Комисията да приеме Насоките (четвърто правно основание) ..	31
б) Забрана за прилагане с обратна сила и защита на оправданите правни очаквания (пето правно основание)	32
3. Основният размер на глобата и твърдените основания за намаляване на размера на глобата (десето, единадесето и дванадесето правно основание)	33
а) По квалификацията на нарушенията като „много сериозни“ (десето правно основание)	33
б) По смекчаващите обстоятелства (единадесето правно основание)	34
в) По намаленията на размера на глобите за сътрудничество с Комисията (дванадесето правно основание)	35
i) По сътрудничеството в рамките на Известието от 2002 г. (първа част от дванадесето правно основание)	35
ii) По сътрудничеството извън предвиденото в Известието от 2002 г. (втора част от дванадесето правно основание)	36
iii) Обобщение	36
4. Таванът от 10 % за размера на глобата (осмо правно основание	37
5. Правото на собственост (девето правно основание)	37
а) Предварителна бележка	37
б) По твърдяното нарушение на правото на собственост като право на Съюза	38
6. Принципът на пропорционалност (тринадесето правно основание)	41
Г – Обобщение	42
V – Съдебни разноски	42
VI – Заключение	43

I – Въведение

1. Настоящото дело повдига редица основни правни въпроси във връзка със санкционирането на нарушенията на правилата относно картелите. Schindler Holding Ltd и редица негови дъщерни дружества (наричани по-нататък заедно също „Schindler“) поставят принципно под въпрос съществуващата в Съюза система за прилагане на картелното право, включително институционалната роля на Комисията като орган за защита на конкуренцията.

2. По-специално Schindler оспорва законосъобразността на член 23, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1/2003 и на Насоките на Комисията от 1998 г.² като основания за налагане на глоби. Освен това Schindler отказва да приеме признатите от съдилищата на Съюза принципи на съвместната отговорност на дружества майки на дъщерни дружества за нарушения на правилата относно картелите, извършени в обхвата на тяхната отговорност.

3. Посочените правни проблеми възникват във връзка с „картела относно асансьорите“, действащ в няколко държави — членки на Европейския съюз, който Комисията разкрива преди няколко години и за който на 21 февруари 2007 г. приема решение за налагане на глоби (наричано по-нататък „спорното решение“)³. Комисията обвинява няколко дружества от групата Schindler, включително холдинговото дружество, което е начело на групата от предприятия, наред с четири други предприятия, в участие в картела относно асансьорите и им налага глоби, изчислени въз основа на оборота, реализиран от групата от предприятия.

4. В първоинстанционното производство посочените от Schindler основания за отмяна на спорното решение не са уважени; с Решение от 13 юли 2011 г. (наричано по-нататък „обжалваното съдебно решение“ или „решението на Общия съд“) Общият съд отхвърля жалбата за отмяна⁴. Понастоящем Schindler продължава да поддържа предявените си по съдебен ред искания в производството по обжалване пред Съда и във връзка с това се позовава по-конкретно на основните си права, както и на принципи на правовата държава като разделението на властите, принципа на определеност, забраната за прилагане с обратна сила, защитата на оправданите правни очаквания и принципа на виновна отговорност.

II – Фактическа обстановка

5. Schindler е една от водещите в света групи, доставчици на асансьори и ескалатори. Нейно дружество майка е Schindler Holding, установено в Швейцария (наричано по-нататък „Schindler Holding“). Schindler упражнява дейността си в областта на асансьорите и ескалаторите чрез национални дъщерни дружества⁵.

6. През лятото на 2003 г. Комисията получава информация, че вероятно съществува картел между четиримата основни европейски производители на асансьори и ескалатори с търговска дейност в Съюза, а именно Kone, Otis, Schindler и ThyssenKrupp⁶.

2 — Съобщение на Комисията — Насоки относно метода за определяне на размера на глобите, налагани съгласно член 15, параграф 2 от Регламент № 17 и член 65, параграф 5 от Договора за Европейска общност за въглища и стомана (ОВ С 9, 1998 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 3, стр. 69); наричани по-нататък „Насоките от 1998 г.“.

3 — Решение на Комисията от 21 февруари 2007 г. относно производство по член 81 от Договора за създаване на Европейската общност (Дело СОМР/Е-1/38.823 — Асансьори и ескалатори), нотифицирано под номер С(2007) 512 окончателен, поправено с Решение от 4 септември 2007 г. и резюмирано в ОВ С 75, 2008 г., стр. 19.

4 — Решение на Общия съд от 13 юли 2011 г. по дело Schindler Holding и др./Комисия (Т-138/07, Сборник, стр. II-4819).

5 — Съображения 27—32 от спорното решение и точка 3 от обжалваното съдебно решение.

6 — Съображения 3 и 91 от спорното решение и точка 4 от обжалваното съдебно решение.

7. В крайна сметка в резултат на задълбочени разследвания от страна на Комисията се установява, че посочените производители на асансьори и ескалатори „са участвали в четири отделни сложни и продължени нарушения на член 81, параграф 7 ЕО в четири държави членки, като са си поделляли пазарите чрез споразумения и/или съгласувани действия за разпределянето на поръчките и договорите за продажба, монтаж, поддръжка и модернизация на асансьори и ескалатори“⁷. Конкретно става дума за картела относно асансьорите в Белгия, Германия, Люксембург и Нидерландия. Участието на Schindler в тези картели е с различна продължителност в зависимост от държавата членка, но във всеки случай продължава няколко години⁸.

8. За всяко едно от четирите нарушения на правилата относно картелите със спорното решение Комисията налага на предприятията, участвали във всеки един картел, глоби, като за целите на изчисляването на техния размер се основава на Насоките си от 1998 г.

9. В случая на Schindler е ангажирана солидарно отговорността на Schindler Holding заедно с всяко едно от неговите дъщерни дружества в съответните държави⁹. Общата сума на глобите, наложени по такъв начин на Schindler, възлиза на над 143 милиона евро.

10. Няколко от адресатите на спорното решение подават жалби за отмяната му пред Общия съд¹⁰.

11. Що се отнася до групата Schindler, с молба от 4 май 2007 г. Schindler Holding, Schindler Management AG, Schindler SA (Белгия), Schindler Deutschland Holding GmbH (Германия), Schindler Sàrl (Люксембург) и Schindler Liften BV (Нидерландия) подават съвместно жалба пред Общия съд като първа инстанция.

12. В решението си от 13 юли 2011 г. Общият съд приема, че липсва основание за постановяване на съдебно решение по същество по жалбата, доколкото тя е подадена от Schindler Management AG¹¹. Той отхвърля жалбата в останалата ѝ част, като се произнася по съдебните разноски.

III – Производството пред Съда

13. На 27 септември 2011 г. Schindler Holding и всички останали жалбоподатели в първоинстанционното производство (наричани по-нататък също „жалбоподателите“) подават съвместно настоящата жалба срещу решението на Общия съд. Те искат от Съда:

- 1) да отмени решението на Общия съд;
- 2) да отмени решението на Комисията,

7 — Съображения 3 и 91 от спорното решение и точка 22 от обжалваното съдебно решение.

8 — Член 1 от спорното решение и точка 31 от обжалваното съдебно решение.

9 — Член 2 от спорното решение и точка 31 от обжалваното съдебно решение.

10 — Вж. по този въпрос наред с обжалваното съдебно решение други три решения на Общия съд от 13 юли 2011 г.: Решение по дело General Technic-Otis и др./Комисия (Т-141/07, Т-142/07, Т-145/07 и Т-146/07, Сборник, стр. I-4977), Решение по дело ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Комисия (Т-144/07, Т-147/07—Т-150/07 и Т-154/07, Сборник, стр. II-5129) и Решение по дело Kone и др./Комисия (Т-151/07, Сборник, стр. II-5313). Решение по дело ThyssenKrupp Liften Ascenseurs/Комисия е придобило сила на пресъдено нещо след оттеглянето от страна на шест от различните дружества от групата ThyssenKrupp на жалбата, подадена пред Съда (дела C-503/11 P, C-504/11 P, C-505/11 P, C-506/11 P, C-516/11 P и C-519/11 P). Срещу Решение по дело Kone и др./Комисия понастоящем все още е висяща една жалба пред Съда. С определения от 15 юни 2012 г. по дело United Technologies/Комисия (C-493/11 P) и по дело Otis Luxemburg (по-рано General Technic-Otis)/Комисия, C-494/11 P) Съдът е отхвърлил други две жалби срещу Решение по дело General Technic-Otis и др./Комисия.

11 — Общият съд постановява това частично отпадане на основанието за постановяване на решение по същество поради извършената на 4 септември 2007 г. от Комисията поправка на спорното решение в смисъл, че Schindler Management AG повече не е сред адресатите на това решение (вж. точки 40—44 от обжалваното съдебно решение).

при условията на евентуалност, да отмени или намали глобите, наложени на жалбоподателите с това решение;

- 3) при условията на евентуалност спрямо исканията по точки 1 и 2, делото да се върне на Общия съд за ново разглеждане в съответствие с указанията на Съда;
- 4) при всички случаи Комисията да бъде осъдена да заплати съдебните разноски на жалбоподателите за производствата пред Общия съд и пред Съда.

14. От своя страна Комисията иска от Съда:

- 1) да отхвърли жалбата в нейната цялост и
- 2) да осъди жалбоподателите да заплатят съдебните разноски.

15. Накрая, Съветът, който в първоинстанционното производство встъпва по делото в подкрепа на исканията на Комисията, иска от Съда:

- 1) да отхвърли жалбата, що се отнася до възражението за незаконосъобразност на Регламент № 1/2003, и
- 2) да се произнесе по своя преценка по съдебните разноски.

16. Пред Съда е проведена писмена фаза на производството, а на 17 януари 2013 г. — и съдебно заседание. При това Съветът се ограничава да представи становище по въпроса за валидността на Регламент № 1/2003, повдигнат от Schindler преди всичко в рамките на първото и третото правно основание.

IV – Анализ на жалбата

17. Жалбоподателите изтъкват общо 13 основания за обжалване, с които поставят отчасти много принципни правни въпроси във връзка с налагането от Европейската комисия на глоби за нарушения на правилата относно картелите. Тези основания за обжалване следва да се групират по теми и в съответствие с това да се разгледат в малко по-друга поредност.

А – По принципите на разделение на властите, на правовата държава и на прякото доказване (първо и второ правно основание)

18. С първото и второто си правно основание Schindler по принцип поставя под въпрос съвместимостта на съществуващата на равнището на Съюза система за санкциониране на нарушенията на правилата относно картелите с основни принципи на правовата държава.

19. От една страна, Schindler счита, че глоби за нарушения на правилата относно картелите не може да бъдат налагани от Комисията като административен орган, а трябва да бъдат налагани от независим съд (първо правно основание; по този въпрос вж. по-нататък раздел 1). От друга страна, Schindler критикува начина на установяване на фактите от страна на Комисията и на Общия съд, който според него нарушава принципа на прякото доказване (второ правно основание; по този въпрос вж. по-нататък раздел 2).

1. По налагането от Комисията на глоби за нарушения на правилата относно картелите (първо правно основание)

20. На първо място, според Schindler налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите на равнището на Съюза от Комисията в качеството ѝ на орган за защита на конкуренцията на европейския вътрешен пазар, а не от независим съд, е в нарушение на принципите на разделението на властите и на правовата държава.

а) Предварителна бележка

21. Независимо че Schindler се позовава общо на принципите на разделението на властите и на правовата държава, от писмените и устните му изложения в рамките на първото правно основание все пак е видно, че по същество се твърди нарушение на член 6 от ЕКПЧ¹², тоест нарушение на правото на справедлив съдебен процес пред независим и справедлив съд, създаден в съответствие със закона.

22. Във връзка с това следва да се отбележи, че засега член 6 от ЕКПЧ, противно на твърдяното от Schindler в различен смисъл, няма непосредствено действие на равнището на Съюза. Всъщност досега Съюзът не се е присъединил към ЕКПЧ, а член 6, параграф 2 ДЕС все още предстои да бъде приведен в действие¹³.

23. При все това закрепените в член 6 от ЕКПЧ основни права днес вече имат съществено практическо значение на равнището на Съюза. От една страна, те са израз на общи правни принципи, които са признати и в правото на Съюза (член 6, параграф 3 ДЕС)¹⁴, а от друга страна, те представляват критерий за тълкуване на онези разпоредби от Хартата на основните права на Европейския съюз, които им съответстват по същество (член 6, параграф 1, трета алинея ДЕС във връзка с член 52, параграф 3, първо изречение от Хартата)¹⁵.

24. Предвид тези съображения, член 6 от ЕКПЧ и свързаната с този член практика на ЕСПЧ¹⁶ са от значение във връзка с отговора на повдигнатите от Schindler възражения, което не бива да се подценява, поради което по-нататък ще го разгледам, като поставя акцент върху най-важните аспекти. От формална гледна точка обаче не член 6 от ЕКПЧ като такъв, а член 47 от Хартата на основните права, и по-специално втора алинея от него, както и общите принципи на правото на Съюза по смисъла на член 6, параграф 3 ДЕС съставляват критерия за привръзка при проверката на твърдените от Schindler нарушения на принципите на разпределението на властите и на правовата държава¹⁷.

12 — Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „ЕКПЧ“, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.).

13 — В този смисъл и Решение от 26 февруари 2013 г. по дело Åkerberg Fransson (C-617/10, точка 44, първо изречение).

14 — Решение от 17 декември 1998 г. по дело Baustahlgewebe/Комисия (C-185/95 P, Recueil, стр. I-8417, точка 21), Решение от 25 юли 2002 г. по дело Unión de Pequeños Agricultores/Съвет (C-50/00 P, Recueil, стр. I-6677, точка 39) и Решение от 13 март 2007 г. по дело Unibet (C-432/05, Сборник, стр. I-2271, точка 37).

15 — В същия смисъл Решение по дело Åkerberg Fransson (посочено в бележка под линия 13, точка 44, първо изречение).

16 — Европейски съд по правата на човека.

17 — В същия смисъл Решение от 22 декември 2010 г. по дело DEB (C-279/09, Сборник, стр. I-13849, точки 30—33), Решение от 8 декември 2011 г. по дело Chalkor/Комисия (C-386/10 P, Сборник, стр. I-13085, точка 51), Решение от 6 ноември 2012 г. по дело Otis и др. (C-199/11, точка 47) и Решение от 29 януари 2013 г. по дело Radu (C 396/11, точка 32).

б) Липса на възражения от гледна точка на основните права срещу налагането на глоби от Комисията

25. Несъмнено, макар да има квазинаказателен характер¹⁸, правото на конкуренция все пак не е част от същинското наказателно право¹⁹.

26. Съгласно практиката на ЕСПЧ наказателноправните гаранции, установени в член 6 от ЕКПЧ, не трябва непременно да се прилагат в цялата си строгост извън „самата сърцевина“ на наказателното право²⁰.

27. По отношение на правото на конкуренция това означава, че глобите, налагани с цел санкциониране на нарушения на правилата относно картелите, не следва непременно да бъдат налагани от независим съд, а напротив, правомощието за това по принцип може да бъде предоставено и на административен орган. В този случай изискванията на член 6 от ЕКПЧ ще бъдат спазени, при условие че засегнатото предприятие може да сезира за всяко взето срещу него решение за налагане на глоби за нарушение на правилата относно картелите съдебен орган с пълна юрисдикция (на френски език: *pleine juridiction*, на английски език: *full jurisdiction*)²¹.

28. Съгласно практиката на ЕСПЧ²² съдът, който е компетентен да упражни контрол върху решенията за налагане на глоби за нарушения на правилата относно картелите, трябва да има правото „да измени“ решението на административния орган изцяло както от фактическа, така и от правна страна²³. Противно на първото впечатление, това не означава непременно, че самият Общ съд трябва да има възможността да изменя по същество всяка една точка от решението за налагане на глоби (на френски език: *réformer*). Напротив, достатъчно е Общият съд да има правомощието да разглежда всички фактически и правни въпроси от значение за спора, с който е сезиран²⁴, и да отмени изцяло обжалваното решение (на английски език: *to quash*)²⁵.

18 — Във връзка с това вж. моето заключение от 3 юли 2007 г. по дело ETI и др. (C-280/06, Сборник, стр. I-10893, точка 71) и заключението от 8 септември 2011 г. по дело Toshiba Corrogation и др. (C-17/10, точка 48) с цитираната в тях съдебна практика. В Решение по дело Menarini Diagnostics c/у Италия от 27 септември 2011 г. (жалба № 43509/08, §§ 38—45) ЕСПЧ също приема, че наложената от италианския орган по конкуренцията глоба за нарушение на правилата относно картелите е с наказателен характер по смисъла на член 6, точка 1 ЕКПЧ. По същия начин процедира и Съдът на ЕАСТ в Решение от 18 април 2012 г. по дело Posten Norge AS/Надзорен орган на ЕАСТ (известно като делото „Posten Norge“, E-15/10, точки 87 и 88) относно наложена от Надзорния орган на ЕАСТ глоба за нарушение на правилата относно картелите.

19 — ЕСПЧ, Решение по дело Jussila c/у Финландия от 23 ноември 2006 г. (жалба № 73053/01, Recueil des arrêts et décisions 2006-XIV, § 43).

20 — ЕСПЧ, Решение по дело Jussila c/у Финландия (посочено в бележка под линия 19, § 43); в този смисъл вж. Решение по дело Menarini Diagnostics c/у Италия (посочено в бележка под линия 18, § 62); вж. също Съд на ЕАСТ, Решение по дело Posten Norge (посочено в бележка под линия 18, точка 89).

21 — ЕСПЧ, Решение по дело Menarini Diagnostics c/у Италия (посочено в бележка под линия 18, § 59).

22 — Пак там.

23 — На френски език: „le pouvoir de réformer en tous points, en fait comme en droit, la décision entreprise, rendue par l'organe inférieur“ (ЕСПЧ, Решение по дело Menarini Diagnostics c/у Италия (посочено в бележка под линия 18, § 59)).

24 — На френски език: „compétence pour se pencher sur toutes les questions de fait et de droit pertinentes pour le litige“ (ЕСПЧ, Решение по дело Menarini Diagnostics c/у Италия (посочено в бележка под линия 18, § 59); на английски език: „jurisdiction to examine all questions of fact and law relevant to the dispute“ (ЕСПЧ, Определение от 21 март 2006 г. по дело Valico S.r.l. c/у Италия, жалба № 70074/01, Recueil des arrêts et décisions 2006-III, стр. 20 и цитираната съдебна практика).

25 — На английски език: „the power to quash in all respects, on questions of fact and law, the challenged decision“ (ЕСПЧ, Решение по дело Janosevic c/у Швеция от 23 юли 2002 г., жалба № 34619/97, Recueil des arrêts et décisions 2002-VII, § 81 и Определение по дело Valico S.r.l. c/у Италия, посочено в бележка под линия 24, стр. 20).

29. Създадената на равнището на Съюза система за правна защита, в рамките на която засегнатите предприятия могат да обжалват решенията на Комисията за налагане на глоби по дела, свързани с конкуренцията, отговаря на тези изисквания. Всъщност съгласно установената практика на Съда съдилищата на Съюза притежават по отношение на такива решения компетентност на двойно основание²⁶:

- От една страна, съдът на Съюза осъществява *контрол за законосъобразност* (член 263, първа алинея ДФЕС). Противно на първото впечатление, в рамките на този контрол съдът е компетентен не само да се произнася по правни въпроси, но може също така да проверява истинността на посочените доказателства, тяхната достоверност и непротиворечивост; освен това той е компетентен да провери дали посочените от Комисията доказателства включват всички релевантни данни, които трябва да бъдат взети предвид, за да се прецени дадена сложна ситуация, дали те са от такъв характер, че да подкрепят направените въз основа на тях изводи и дали във връзка с това Комисията е мотивирала в достатъчна степен своето решение. В това отношение няма свобода на преценка на Комисията, която да е изключена от обхвата на съдебния контрол²⁷.
- От друга страна, съдът на Съюза разполага с *пълна юрисдикция* във връзка с паричните санкции (член 261 ДФЕС във връзка с член 31 от Регламент № 1/2003), която, с цел да се избягва всякакво объркване, е най-добре да се нарича *pleine juridiction* (на френски език) или *full jurisdiction* (на английски език) *в по-тесен смисъл*. Тази компетентност оправомощава Съда да излезе от рамките на обикновения контрол за законосъобразност и да замени преценката на Комисията със своята преценка и в резултат на това да отмени, намали или увеличи размера на наложената глоба или на периодичната парична санкция²⁸.

30. От това следва, че по отношение на решенията за налагане на глоби за нарушения на правилата относно картелите както от фактическа, така и от правна страна съдилищата на Съюза разполагат с „пълна юрисдикция“ (на френски език: *pleine juridiction*, на английски език: *full jurisdiction*) *в по-широк смисъл*, както се изисква съгласно член 47, втора алинея от Хартата на основните права, тълкуван и прилаган в светлината на член 6 от ЕКПЧ²⁹.

31. Повдигнатото от Schindler възражение, че „съгласно съществуващата практика“ решенията на Комисията в картелни производства не подлежат на пълен съдебен контрол, не е нищо повече от обикновено твърдение, в подкрепа на което, с оглед на настоящия случай, не са изложени никакви факти и доводи³⁰. В действителност Общият съд проучва и разглежда подробно всички фактически въпроси, поставени от Schindler в рамките на първоинстанционното производство.

32. От всички изложени по-горе съображения следва, че твърдението във връзка с член 6 от ЕКПЧ, изведено от нарушение на принципите на разделението на властите и на правовата държава вследствие на налагането от Комисията на глоби за нарушение на правилата относно картелите, е неоснователно.

26 — Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точка 53), както и Решение от 8 декември 2011 г. по дело КМЕ и др./Комисия (C-272/09 P, все още не публикувано в Сборника, точка 93) и Решение от 8 декември 2011 г. по дело КМЕ Germany и др./Комисия (C-389/10 P, все още не публикувано в Сборника, точка 120).

27 — Решение от 15 февруари 2005 г. по дело Комисия/Tetra Laval (C-12/03 P, Recueil, стр. I-987, точка 39), Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точки 54, 61 и 62) и Решение по дело Otis и др. (посочено в бележка под линия 17, точки 59–61).

28 — Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точка 63) и Решение по дело Otis и др. (посочено в бележка под линия 17, точка 62).

29 — В този смисъл и Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точка 67) и Решение по дело Otis и др. (посочено в бележка под линия 17, точка 63).

30 — Оплакването на Schindler, че Общият съд не е установил сам фактите и обстоятелствата, се припокрива с второто правно основание и следва да бъде разгледано заедно с него (вж. по-долу точки 42–57 от настоящото заключение).

в) По отхвърлянето на някои други доводи, изложени от жалбоподателите

33. Жалбоподателите изтъкват, че с оглед на огромния размер на наложените на равнището на Съюза глоби за нарушение на правилата относно картелите Комисията навлиза в „самата сърцевина“ на наказателното право, в която област съгласно член 6 от ЕКПЧ налагането на санкции е от компетентността на независим съд.

34. Този довод е неубедителен. Въпросът дали дадена материя попада в „самата сърцевина“ на наказателното право не може да се прецени единствено въз основа на размера на налаганите санкции, а на още по-малко основание, когато във връзка с това се пренебрегват големината и капацитетът на засегнатите предприятия и предмет на разглеждане са единствено номиналните парични суми.

35. От значение е не само разглеждането на наложените санкции в количествено, но категорично — и в качествено отношение. Schindler не отчита и обстоятелството, че наложените на равнището на Съюза глоби за нарушение на правилата относно картелите, независимо от техния номинален размер, винаги засягат *предприятия*. Регламент № 1/2003 не предвижда наказателноправни или квазинаказателноправни санкции срещу физически лица, а още по-малко санкции лишаване от свобода. Всичко това представлява значителна качествена разлика в сравнение със „самата сърцевина“ на наказателното право, за която ЕСПЧ изглежда загатва в практиката си³¹.

36. По-нататък, според жалбоподателите от практиката на ЕСПЧ може да се направи извод, че извън сферата на „малките правонарушения“ и на „рутинните производства“ предоставянето на административен орган на правомощие за налагане на санкции не е съвместимо с изискванията на член 6 от ЕКПЧ³².

37. В това отношение е достатъчно да се отбележи, че съгласно по-новата практика на ЕСПЧ налагането на глоба в значителен размер за нарушение на правилата относно картелите не съставлява нарушение на член 6 от ЕКПЧ³³. Това са принудени да признаят и процесуалните представители на Schindler в хода на съдебното заседание пред Съда.

38. Ще добавя, че налагането от органа за защита на конкуренцията на глоби за нарушения на правилата относно картелите е широко разпространена традиция поне в континентална Европа.

39. Накрая, жалбоподателите смятат, че Договорът от Лисабон налага преоценка на въпроса дали в качеството си на орган за защита на конкуренцията Комисията може да налага глоби за нарушения на правилата относно картелите.

40. Този довод обаче също не може да се приеме. От една страна, законосъобразността на спорното решение, което е прието преди влизането в сила на Договора от Лисабон, следва да се преценява с оглед на действащата към тогавашния момент правна уредба. От друга страна, с влизането в сила на Договора от Лисабон на 1 декември 2009 г. приложимите в случая изисквания, произтичащи от основните права, не са се променили съществено. Вярно е, че този договор издига Хартата на основните права в ранг на първично право на Съюза със задължителна правна сила и предвижда, че Хартата има същата юридическа сила като Договорите (член 6, параграф 1, първа алинея ДЕС). Съдържанието на признатото на равнище

31 — ЕСПЧ, Решение по дело Jussila c/y Финландия (посочено в бележка под линия 19, § 43); в същия смисъл ЕСПЧ, Решение по дело Menarini Diagnostics c/y Италия (посочено в бележка под линия 18, § 62).

32 — Жалбоподателите се позовават на ЕСПЧ, Решение по дело Öztürk c/y Германия от 21 февруари 1984 г. (жалба № 8544/79, серия А, № 73, § 56) и Решение по дело Bendenoun c/y Франция от 24 февруари 1994 г. (жалба № 12547/86, серия А, № 284, § 46).

33 — ЕСПЧ, Решение по дело Menarini Diagnostics c/y Италия (посочено в бележка под линия 18); това дело се отнася до наложена от италианския орган по конкуренцията глоба за нарушение на правилата относно картелите в размер на 6 милиона евро (вж. §§ 41 и 42 от това решение).

на Съюза основно право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес обаче е в съществена степен обусловено от член 6, параграф 1 от ЕКПЧ, както и от практиката на ЕСПЧ и на съдилищата на Съюза, отнасящи се до тази проблематика. С влизането в сила на Договора от Лисабон това съдържание на посоченото основно право не се променя съществено³⁴.

41. Несъмнено съгласно член 52, параграф 3, второ изречение от Хартата на основните права се запазва възможността правото на Съюза да предостави по-широка защита от гарантираната с разпоредбите на ЕКПЧ. Авторите на Договорите обаче са уточнили, че разпоредбите на Хартата не променят по никакъв начин компетенциите и задачите, определени в Договорите (член 6, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 51, параграф 2 от Хартата). С оглед на това предвидените в Хартата основни права, и по-конкретно закрепеното в член 47 от Хартата право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, не могат да послужат като основание за съществено изменение на разпределението на компетенциите между Европейската комисия като орган за защита на конкуренцията на европейския вътрешен пазар и Съда на Европейския съюз като орган за съдебен контрол.

2. По изискванията за събиране на доказателства от Общия съд при упражняването на контрол върху решения на Комисията за налагане на глоби (второ правно основание)

42. Наред с принципната си критика по отношение на институционалната роля на Комисията при налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите, жалбоподателите се позовават на нарушение на принципа на пряко доказване. Според тях нито Комисията, нито Общият съд са установили фактите по настоящия случай чрез „пряко доказване“. По-специално Комисията се основала само на писмени доказателства, но не и на свидетелски показания на физически лица. Освен това показанията на лицата, подали заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, били снети, без те да бъдат запознати с изискването да говорят истината и в присъствието на всички страни в производството. Това представлявало нарушение на член 6, параграф 1 и параграф 3, буква г) от ЕКПЧ³⁵. В случаи като настоящия Общият съд имал задължението, произтичащо от принципа на правовата държава, да проучи фактите и обстоятелствата по своя инициатива.

а) Допустимост

43. Комисията оспорва допустимостта на това правно основание. При разглеждането на това възражение е необходим диференциран подход.

44. Доколкото Schindler упреква *Комисията*, че събирането на доказателства от нейна страна се състояло в позоваване на писмените показания на лица, подали заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, без по-нататъшната им проверка, изтъкнатият от него довод е недопустим. Както всъщност Комисията основателно отбелязва, става въпрос за ново правно основание, което не е било изложено по този начин пред Общия съд. Наистина в първоинстанционното производство Schindler е поставило на обсъждане други правни въпроси относно използването като доказателства на показанията на лица, подали заявление за

34 — Близкото родство между член 47 от Хартата, от една страна, и членове 6 и 13 от ЕКПЧ, от друга, ясно проличава от Разясненията относно Хартата (ОВ С 303, 14.12.2007 г., стр. 17 (29 и сл.)). Практиката на Съда, в която правото на ефективни правни средства за защита е признато като основен правен принцип, също се позовава определено в преобладаващия брой случаи на тези две разпоредби от ЕКПЧ (във връзка с това вж. съдебната практика, посочена в бележка под линия 14).

35 — Доколкото подобни оплаквания са повдигнати мимоходом още в рамките на първото правно основание, по-нататък те ще бъдат разгледани във връзка с него.

освобождаване от глоби или намаляване на техния размер³⁶, но не и относно липсата на проверка на показанията на лица, подали заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, до която впоследствие вече свежда своя довод. По този начин Schindler разширява по недопустим начин предмета на спора по настоящото производство спрямо първоинстанционното производство³⁷.

45. Различен е случаят с допълнителното твърдение на Schindler, че *Общият съд също* е нарушил принципа на пряко доказване при упражняването си на контрол върху спорното решение. С това твърдение за нарушение Schindler отправя критика конкретно срещу обжалваното съдебно решение, която по дефиниция може да повдигне едва на фазата на производството по обжалване. Следователно, доколкото има за предмет *подхода на Общия съд* в областта на доказването, второто правно основание е допустимо.

б) Основателност

46. По същество доводът на Schindler обаче е неубедителен.

47. Производството по преки иски или жалби пред съдилищата на Съюза е изградено върху диспозитивното начало и принципа за привеждане на доказателства от страните. Следователно от жалбоподателя може да се иска да посочи оспорваните части от обжалваното решение, да изложи оплаквания във връзка с това и да представи доказателства, или най-малкото сериозни улики, чрез които да се докаже, че оплакванията му са основателни³⁸.

48. Както жалбоподателите са принудени да признаят в хода на съдебното заседание пред Съда, в нито един момент от първоинстанционното производство Schindler не поставя под въпрос точността на установените от Комисията факти и не подава искания за разпит на свидетели, въпреки че е съществувала напълно безспорна достатъчна възможност за това в производството пред Общия съд. Напротив, според неоспорените в това отношение констатации на Общия съд Schindler изрично признава фактите, така както са посочени в изложението на възраженията³⁹.

49. При тези обстоятелства сега, във фазата на производството по обжалване, Schindler едва ли би могло да упреква Общия съд, че е пренебрегнал задълженията си за изясняване на фактите.

50. Във всички случаи според постоянната съдебна практика Общият съд преценява самостоятелно евентуалната необходимост от допълване на данните, с които разполага⁴⁰. Тази преценка зависи не на последно място от това дали Общият съд счита, че изобщо е необходимо изясняване на определени фактически обстоятелства, за да постанови решението си.

36 — В първоинстанционното производство Schindler изтъква само несъвместимостта на използването като доказателство на показанията на лица, подали заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, с принципите *nemo tenetur se ipsum accusare*, *nemo tenetur se ipsum prodere* и *in dubio pro reo*, с принципа на пропорционалност и с пределите на предоставеното на Комисията право на преценка (във връзка с това вж. четвъртото правно основание, изтъкнато в рамките на първоинстанционното производство, посочено в точки 68—89 от жалбата).

37 — Решение от 1 юни 1994 г. по дело Комисия/Brazzelli Lualdi и др. (C-136/92 P, Recueil, стр. I-1981, точка 59), Решение от 10 септември 2009 г. по дело Akzo Nobel и др./Комисия (C-97/08 P, Сборник, стр. I-8237, точка 38) и Решение от 19 юли 2012 г. по дело Alliance One International и Standard Commercial Tobacco/Комисия (известно като делото „АОИ“, C-628/10 P и C-14/11 P, точка 111).

38 — Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точки 64 и 65) и Решение по дело Otis и др. (посочено в бележка под линия 17, точка 61, първо изречение).

39 — Обжалваното съдебно решение, точка 57 *in fine*.

40 — Решение от 10 юли 2001 г. по дело Ismeri Europa/Сметна палата (C-315/99 P, Recueil, стр. I-5281, точка 19), Решение от 16 юли 2009 г. по дело Der Grüne Punkt — Duales System Deutschland/Комисия (C-385/07 P, Recueil, стр. I-6155, точка 163) и Решение от 22 ноември 2012 г. по дело E.ON Energie/Комисия (C-89/11 P, точка 115).

51. Изключително рядко може да се счита, че широкото право на Общия съд да преценява кои доказателства са подходящи и необходими за установяване на съществуването на определен факт води до задължението за събиране на други доказателства по негова инициатива, дори никоя от страните да не е поискала това. Това важи на още по-силно основание, когато страните в производството, както в случая, са големи предприятия с известен опит в областта на правото на конкуренция и са представявани от адвокати със специализация в тази област.

52. Самото обстоятелство, че в решение за налагане на глоби за нарушения на правилата на картелите Комисията се е позовала основно на становището на лице, подало заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, във всички случаи само по себе си не е от естество да задължи Общия съд да събира други доказателства по своя инициатива.

53. Ще добавя, че доказателствената стойност на писмените становища на предприятия в картелните производства не може автоматично да се счита за по-малка, отколкото на устните показания на физически лица. Напротив, с оглед на сложността на много картелни производства е почти неизбежно, но във всеки случай е изключително полезно за целите на изясняване и установяване на фактите съществуването на възможност за използване на писмени документи, включително такива, които участващите в картела предприятия доброволно са предоставили.

54. Несъмнено във всеки конкретен случай е необходимо внимателно да се проучи дали становището на дадено предприятие, поне това на участващо в картел предприятие със статут на лице, подало заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, евентуално се отличава с едностранно, непълно или неправилно изложение на събитията или е белязано от усърдието да се обвинят останалите участници в картела. Не е редно обаче истинността и доказателствената стойност на писмените становища на всички лица, подали заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, в картелните производства от самото начало да се поставят под въпрос или по принцип да се квалифицират като по-малки, отколкото тези на други доказателствени средства.

55. Това важи в още по-голяма степен, когато още в рамките на административното производство другите участници в картела получават възможност да се запознаят с доказателствата, на които се основава Комисията, и да изложат пред нея своята евентуално различна преценка на фактите (член 27, параграфи 1 и 2 от Регламент № 1/2003) и по този начин, ако е необходимо, да оспорят или във всеки случай да представят в друга светлина фактическите констатации, основани на становището на лице, подало заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер.

56. При положение обаче, че нито една от страните в производството не оспорва по същество фактическите констатации на Комисията, изведени от становището на лице, подало заявление за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, и освен това не съществуват каквито и да било доказателства, че те са необективни, неправилни или непълни, Общият съд няма основание да извършва нови проверки и да събира други доказателства по своя инициатива.

57. Най-общо казано, Общият съд не може да бъде задължаван да събира доказателства по всички възможни подробни въпроси в рамките на факти, които са установени от Комисията и по същество не са оспорени, като например подробностите, посочени от Schindler в репликата му в производството по обжалване⁴¹, когато тези въпроси, както в случая, не са от значение

41 — Във връзка с това вж. точка 17 от писмената реплика на Schindler, представена в производството по обжалване.

или в най-добрия случай имат второстепенно значение за разрешаване на спора. Нека да посочим само един пример: ако за преценката на тежестта на нарушението от правна гледна точка е без значение дали даден картел е имал съществено или само ограничено отражение върху пазара, то доказване на това отражение не е необходимо⁴².

3. Междинно заключение

58. От всички изложени по-горе съображения следва, че повдигнатите от Schindler твърдения за нарушения на основни принципи на правната държава са неоснователни. Следователно първото и второто правно основание трябва да се отхвърлят.

Б – По отговорността на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите, извършени в обхвата на неговата отговорност

59. Шестото и седмото правно основание се отнасят до установените в постоянната съдебна практика принципи на правото на Съюза за отговорността на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите, извършени в обхвата на неговата отговорност. От една страна, жалбоподателите твърдят, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото, като е приел, че Schindler Holding носи съвместна отговорност за нарушения на правилата относно картелите, извършени от четири негови национални дъщерни дружества (седмо правно основание; по този въпрос вж. по-нататък част 1). От друга страна, жалбоподателите се позовават съвсем общо на нарушение на принципа на виновна отговорност (шесто и отчасти и седмо правно основание, по този въпрос вж. по-нататък част 2).

1. По съвместната отговорност на холдинговото дружество (седмо правно основание)

60. Предмет на седмото правно основание са принципите, съгласно които в правото на Съюза дружествата майки се подвеждат под съвместна отговорност за извършени от изцяло притежавани от тях дъщерни дружества нарушения на правилата относно картелите. В центъра на вниманието в това отношение е т.нар. „презумпция, изведена от притежаването на 100 % от капитала“. Тази презумпция изисква в случаите на стопроцентно (или почти стопроцентно) дялово участие на дружеството майка в нейното дъщерно дружество до доказване на противното да се предполага, че дружеството майка упражнява решаващо влияние върху пазарното поведение на дъщерното дружество. Тази презумпция се прилага и когато дружеството майка контролира дъщерното си дружество опосредено чрез междинно дружество, като дружеството майка притежава 100 % (или почти 100 %) от капитала на междинното дружество, което на свой ред притежава 100 % (или почти 100 %) от капитала на дъщерното дружество. Съгласно съдебната практика сто- или почти стопроцентното участие в капитала е достатъчно, за да бъдат считани дружеството майка и дъщерното дружество за едно-единствено предприятие, което има за последица подвеждането на дружеството майка под солидарна отговорност за извършените от съответното му дъщерно дружество нарушения на правилата относно картелите.

42 — Във връзка с това вж. и съображенията ми към десетото правно основание (по-долу точки 177—180 от настоящото заключение).

61. Напълно безспорно е, че тази презумпция, изведена от притежаването на 100 % от капитала, се прилага в постоянната практика на съдилищата на Съюза, т.нар. „съдебна практика по дело Akzo Nobel“⁴³, и че в последно време тя е потвърдена два пъти в решения на големия състав на Съда⁴⁴.

62. При все това жалбоподателите твърдят, че позовавайки се на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, Общият съд неоснователно е приел, че Schindler Holding като дружество майка на групата Schindler носи съвместна отговорност за извършените в Германия, Белгия, Нидерландия и Люксембург от неговите четири национални дъщерни дружества нарушения на правилата относно картелите в рамките на картела относно асансьорите. От една страна, те оспорват законосъобразността на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала като такава (по този въпрос вж. непосредствено по-долу подточка а), а от друга страна, критикуват конкретното прилагане от Общия съд на тази презумпция, изведена от притежаването на 100 % от капитала, в настоящия случай (по този въпрос вж. непосредствено по-долу подточка б).

а) По принципната критика на Schindler относно презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала (първа част от седмото правно основание)

63. В първата част от седмото правно основание Schindler отправя принципна критика към презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала като такава. Тази критика се основава по същество на три твърдения за нарушения, които по-нататък ще разгледам последователно.

і) По присъщия на дружественото право принцип на разграничение на отговорността

64. На първо място, Schindler твърди, както вече бе установено и в първоинстанционното производство, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, противоречала на действащия в дружественото право принцип на разграничение, съгласно който юридическите лица са по принцип самостоятелни и носят самостоятелно отговорност, докато ангажирането на отговорността на техните акционери не било допустимо. Евентуална дерогация от този „принцип на разграничение на отговорността“ била възможна само по изключение и при строги условия, а именно когато дружество майка поемало съзнателно отговорността за задължения на неговото дъщерно дружество или когато следвало да му се вмени собственото му неправомерно поведение.

65. Наистина принципът на разграничение на отговорността е широко разпространен принцип в дружественото право на държавите членки, който преди всичко има практическо значение в областта на *гражданската отговорност* във връзка с търговски дружества, като например дружества с ограничена отговорност или акционерни дружества, което не бива да се подценява.

66. При преценката на *отговорността* на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите обаче не може да бъде определящо обстоятелството дали между дружество майка и дъщерно дружество съществува *corporate veil*. Напротив, от определящо значение е икономическата действителност, тъй като правото на конкуренция се ръководи не от

43 — Решение по дело Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точки 58—61); вж. освен това Решение от 16 ноември 2000 г. по дело Stora Kopparbergs Bergslags/Комисия (C-286/98 P, Recueil, стр. I-9925, точка 29), Решение от 20 януари 2011 г. по дело General Química и др./Комисия (C-90/09 P, Сборник, стр. I-1, точки 39 и 40, както и точки 85—90) и Решение от 29 септември 2011 г. по дело Elf Aquitaine/Комисия (C-521/09 P, Сборник, стр. I-8947, точки 54—60).

44 — Решение от 29 март 2011 г. по дело ArcelorMittal Luxemburg и др./Комисия (C-201/09 P и C-216/09 P, Сборник, стр. I-2239, точки 96—98) и Решение по дело „АОІ“ (посочено в бележка под линия 37, точки 46 и 47).

формалностите, а от действителното поведение на предприятията⁴⁵ на пазара. За преценката от гледна точка на правилата относно картелите на последиците от пазарното поведение на дадено предприятие върху конкуренцията е без значение какви правни структури за уреждане на своите правоотношения са избрали физическите или юридическите лица, които притежават това предприятие.

67. Следователно обстоятелството дали дадено дружество майка и неговите дъщерни дружества действат на пазара като едно-единствено предприятие, не може да се преценява въз основа на чисто формален юридически подход. Не може да се преценява единствено и с оглед на приложимото дружествено право обстоятелството дали дъщерно дружество може по самостоятелен начин да определя своето поведение на пазара, или е изложено на определящото влияние на своето дружество майка. В противен случай засегнатите дружества майки биха могли лесно да избегнат носенето на отговорност за нарушенията на правилата относно картелите, извършени от притежаваните изцяло от тях дъщерни дружества, позовавайки се на обстоятелства, свързани само с дружественото право⁴⁶.

68. При това положение Общият съд основателно е отхвърлил основаното на дружественото право възражение на Schindler срещу презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, и по-общо казано, срещу установените в правото на Съюза принципи за съвместната отговорност на дружествата майки за извършените от техни дъщерни дружества нарушения на правилата относно картелите⁴⁷.

ii) По твърдението за накърняване на компетенциите на държавите членки

69. По-нататък Schindler поддържа, че практиката на съдилищата на Съюза, отнасяща се до съвместната отговорност на дружествата майки за извършени от техни дъщерни дружества нарушения на правилата относно картелите, накърнява компетенциите на държавите членки. Според Schindler всъщност само държавите членки са компетентни да определят случаите, в които е възможно отпадане на съществуващото по принцип разграничение на отговорността на дружество майка от отговорността на негово дъщерно дружество.

70. Както Комисията правилно посочва, това твърдение за нарушение представлява ново правно основание, което се изтъква за първи път във фазата на производството по обжалване. Следователно само поради този факт тази част от седмото правно основание е недопустима⁴⁸.

71. Този довод на Schindler е неубедителен и по същество.

72. Несъмнено по силата на принципа на предоставената компетентност Съюзът действа единствено в границите на компетентност, която държавите членки са му предоставили с Договорите, с оглед постигане на поставените в тези Договори цели (член 5, параграф 2, първо изречение във връзка с параграф 1, първо изречение ДЕС, по-рано член 5, параграф 1 ЕО). Освен това всяка институция на Съюза действа в кръга на правомощията, които ѝ са предоставени с Договорите (член 13, параграф 2, първо изречение ДЕС), и всяка компетентност, която не е предоставена на Съюза с Договорите, принадлежи на държавите членки (член 4, параграф 1 и член 5, параграф 2, второ изречение от ДЕС).

45 — Вж. моето заключение от 29 ноември 2012 г. по дело Комисия/Stichting Administratiekantoor Portielje и др. (известно като делото „Portielje“, C-440/11 P, все още непубликувано в Сборника, точка 72).

46 — По този въпрос вж. отново заключението ми по дело „Portielje“ (посочено в бележка под линия 45, точка 71).

47 — Точки 81—83 от обжалваното съдебно решение.

48 — Във връзка с това вж. съдебната практика, посочена в бележка под линия 37.

73. Твърдението обаче, че Съюзът не разполагал с компетентността да привлече дружествата майки и притежаваните изцяло от тях дъщерни дружества да отговарят съвместно за извършени нарушения на правилата относно картелите, е неоснователно.

74. Всъщност по силата на член 23, параграф 2, буква а) от Регламент (ЕО) № 1/2003 правомощието на Комисията за налагане на санкции не се свежда до налагане на мерки срещу специфични юридически лица, като например пряко участващите в картел дружества в рамките на група, а позволява на Комисията налагането на глоби срещу *предприятието*, което е извършило нарушение на правилата относно картелите. Посоченото правомощие за налагане на санкции е изрично закрепено в първичното право в член 83, параграф 1 във връзка с параграф 2, буква а) ЕО (понастоящем член 103, параграф 1 във връзка с параграф 2, буква а) ДФЕС).

75. Понятието за предприятие като такова също е закрепено в първичното право на Съюза, тоест се ползва с конституционен ранг в правния ред на Съюза (вж. по-специално членове 81 ЕО, 82 ЕО, 86 ЕО и 87 ЕО, понастоящем членове 101 ДФЕС, 102 ДФЕС, 106 ДФЕС и 107 ДФЕС). Определянето на неговото съдържание и неговия обхват чрез тълкуване е една от първостепенните задачи на Съда на Европейския съюз, който трябва да гарантира спазването на правото при тълкуването и прилагането на Договорите (член 19, параграф 1, второ изречение ДФЕС).

76. Като съществен елемент на правилата на конкуренция, които са необходими за функционирането на вътрешния пазар, понятието за предприятие трябва да се тълкува и прилага по еднакъв начин и не може да зависи от особеностите на националното дружествено право. В противен случай не би могло да се осигури еднаква правна уредба за всички предприятия с дейност на вътрешния пазар („level playing field“).

77. Дори компетентността за уредбата на дружественото право понастоящем да принадлежи до голяма степен на държавите членки, при упражняването на тази компетентност⁴⁹ обаче те трябва в тази, както и в други области на правото⁵⁰, да съблюдават както релевантните разпоредби на правото на Съюза, така и компетентността на Съюза.

78. Следователно доводите на жалбоподателите, изведени от липса на компетентност на Съюза, трябва да бъдат изцяло отхвърлени като недопустими и при всички случаи като неоснователни.

iii) По твърдението за нарушение на предварителното условие за съществен характер

79. На последно място Schindler твърди, че не може да се остави на практиката на Комисията и на съдилищата на Съюза да установяват принципите за съвместната отговорност на дружество майка за извършени от негово дъщерно дружество нарушения на правилата относно картелите, а че това е от компетентността единствено на законодателя на Съюза. Това следвало от предварителното условие за съществен характер, както е установена с влизането в сила на Договора от Лисабон в член 290, параграф 1 ДФЕС.

80. Това твърдение за нарушение също представлява ново правно основание спрямо първоинстанционното производство и следователно е недопустимо по същото съображение както разглежданото по-горе твърдение за накръняване на компетенциите на държавите членки⁵¹.

49 — Относно компетенциите на Съюза в тази област вж. по-специално член 50, параграф 2, буква ж) ДФЕС.

50 — Вж. напр. Решение от 14 февруари 1995 г. по дело Schumacker (C-279/93, Recueil, стр. I-225, точка 21, относно прякото данъчно облагане), Решение от 23 октомври 2007 г. по дело Morgan и Bucher (C-11/06 и C-12/06, Сборник, стр. I-9161, точка 24, относно организацията на системите за образование и определяне на учебното съдържание), Решение от 10 март 2009 г. по дело Hartlauer (C-169/07, Сборник, стр. I-1721, точка 29, относно организацията на системите за социална сигурност).

51 — Вж. по-горе точка 70 от настоящото заключение и съдебната практика, посочена в бележка под линия 37.

81. По същество следва да се отбележи, че сама по себе си разпоредбата на член 290, параграф 1 ДФЕС изобщо не е релевантна за разглеждания тук въпрос, тъй като тя се отнася единствено до хипотезата на делегираното регулиране от страна на Комисията, с което се допълват или изменят законодателни актове на институциите на Съюза. За разлика от това, преследването на нарушения на правилата относно картелите на равнището на Съюза е от първичната компетентност на Комисията в качеството ѝ на орган за защита на конкуренцията, която не ѝ е предоставена от Европейския парламент или от Съвета на Европейския съюз, а тя разполага с нея дори независимо от Регламент № 1/2003 по силата на първичното право (член 105 ДФЕС, предишен член 85 ЕО).

82. Даже обаче да се приеме, че Schindler се позовава на член 290, параграф 1 ДФЕС само доколкото в него е залегнал общ конституционен принцип, според който съществените елементи от уредбата в дадена област трябва да бъдат приети от законодателната власт и това правомощие не може да бъде делегирано на изпълнителната власт, доводът му не може да бъде възприет.

83. Отправна точка за съвместната отговорност на дружество майка за нарушения на правилата относно картелите, извършени от изцяло или почти изцяло притежаваните от него дъщерни дружества, е, както вече бе посочено, понятието за предприятие по смисъла на правото на конкуренцията, което се различава от това за юридическо лице. *Предприятието* е участник в картела и *на предприятието* се налага глоба, независимо дали това предприятие е персонифицирано от едно или повече юридически лица.

84. Противно на твърдяното от Schindler, самостоятелният характер на понятието за предприятие не се основава на обикновена практика на Комисията като изпълнителен орган или на Съда като правораздавателен орган, а е закрепен в самите Договори. Така още в първичното право на Съюза се прави ясно разграничение между понятието за юридическо лице (вж. например член 15, параграф 3 ДФЕС, член 54, втора алинея ДФЕС, член 75, първа алинея ДФЕС, член 263, четвърта алинея ДФЕС и член 265, трета алинея ДФЕС), понятието за дружество (вж. член 50, параграф 2, буква ж) ДФЕС и член 54, втора алинея ДФЕС) и съдържащото се главно в правото на конкуренция понятие за предприятие (вж. например членове 101 ДФЕС, 102 ДФЕС, 106 ДФЕС и 107 ДФЕС).

85. С други думи, от разпоредба на първичното право, предвидена от авторите на Договорите, може да се изведе възможността за нарушения на правилата относно картелите да бъде подведено под отговорност не непременно само едно-единствено юридическо лице или търговско дружество, а стопанска единица *sui generis*, тоест участващо в картел предприятие.

86. Следователно доводите на Schindler, изведени от предварителното условие за съществен характер, са неоснователни.

87. Този извод не се променя по никакъв начин и от обстоятелството, че в член 23, параграф 4 от Регламент № 1/2003 законодателят на Съюза е предвидил специфична уредба, съгласно която при определени обстоятелства решението за налагане на санкции на *сдружения на предприятия* може да бъде приведено в изпълнение и срещу техните членове. Всъщност посочената разпоредба изобщо не се отнася до отговорността на предприятия за извършени от самите тях нарушения на правилата относно картелите, а до отговорността на предприятия за нарушения на правилата относно картелите, извършени от по-голяма единица, която от своя страна няма статут на предприятие, а само се състои от няколко предприятия. Следователно, ако въобще може да се направи някакъв извод от член 23, параграф 4 от Регламент № 1/2003 във връзка с предварителното условие за съществен характер, то е относно необходимостта от специална законова уредба само в хипотезата на разширяване на кръга на носещите отговорност за нарушение на правилата относно картелите лица извън пределите на понятието за предприятие.

88. Доводите на Schindler във връзка с предварителното условие за съществен характер трябва да бъдат изцяло отхвърлени като недопустими и при всички случаи като неоснователни.

iv) Междинно заключение

89. От всички изложени по-горе съображения следва, че първата част от седмото правно основание трябва да се отхвърли.

б) По критиката на Schindler относно конкретното прилагане на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала (втора част от седмо правно основание)

90. Във втората част от седмото правно основание Schindler отправя критика по отношение на конкретното прилагане на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, от страна на Общия съд, по-специално с оглед на изискванията за оборване на тази презумпция. Според жалбоподателите Общият съд неоснователно е приел, че в качеството си на дружество майка⁵² Schindler Holding носи съвместна отговорност за извършените в Германия, Белгия, Нидерландия и Люксембург от неговите четири национални дъщерни дружества нарушения на правилата относно картелите.

91. На пръв поглед би могло да се счита, че с това оплакване се оспорва единствено направената от Общия съд преценка на фактите и доказателствата и че от Съда се иска той да я замени със собствената си преценка. Това би било недопустимо в производството по обжалване⁵³. Всъщност в случая става дума за въпроса дали при преценката на фактите и доказателствата Общият съд е използвал правилните критерии и принципи. Става дума за правен въпрос, който подлежи на контрол от Съда в качеството му на инстанция, пред която се провежда производството по обжалване⁵⁴.

92. По-специално следва да се изясни дали самото съществуване на „compliance-програма“ (на български език наричана и „програма за привеждане в съответствие“)⁵⁵ е достатъчно за освобождаването на дружеството майка от съвместната му отговорност. Наред с това страните спорят и относно степента, до която „груповите връзки“ между дружеството майка и неговите дъщерни дружества трябва да бъдат изяснени, за да се обори презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала.

52 — Дружеството майка е наричано от Schindler още „дружество майка на групата“. По-нататък обаче с цел опростяване ще продължа да употребявам понятието „дружество майка“ по смисъла на съдебната практика по дело Akzo Nobel.

53 — Решение от 15 март 2007 г. по дело British Airways/Комисия (C-95/04 P, Сборник, стр. I-2331, точка 137); вж. освен това Решение от 10 юли 2008 г. по дело Bertelsmann и Sony/Impala (C-413/06 P, Сборник, стр. I-951, точка 29), Решение от 29 март 2011 г. по дело Thyssen Krupp Nirosta/Комисия (C-352/09 P, Сборник, стр. I-2359, точка 180) и Решение по дело Elf Aquitaine/Комисия (посочено в бележка под линия 43, точка 68).

54 — Решение от 25 октомври 2011 г. по дело Solvay/Комисия (C-109/10 P, Сборник, стр. I-10329, точка 51) и Решение от 25 октомври 2011 г. по дело Solvay/Комисия (C-110/10 P, Сборник, стр. I-10439, точка 46).

55 — С понятието „compliance“ [привеждане в съответствие] обикновено се обобщават усилията вътре в предприятието, които имат за цел да се осигури спазването на правилата в ежедневната дейност на предприятието. В писмените си становища, представени в производството по обжалване, както и в тези, представени в първоинстанционното производство, жалбоподателите се позовават на прилаган от 1996 г. в рамките на групата Schindler кодекс на поведение (Code of conduct) и на свързаните с този кодекс насоки, в които сътрудниците на предприятието се задължават, наред с останалото, да спазват всички приложими закони, подзаконови и административни разпоредби („comply with all applicable laws and regulations“) и от друга страна, да съобщават за нарушения. Те изтъкват редовното информироване и обучение на персонала и подчертават, че спазването на посочените вътрешни за предприятието правила са предмет на постоянно наблюдение, като се налагат последователно санкции за нарушения. Според жалбоподателите програмата за привеждане в съответствие на Schindler може да служи като „образец“.

i) По значението на „програмата за привеждане в съответствие“ на Schindler Holding

93. На първо място, Schindler счита, че дружество майка следва да бъде освободено от съвместна отговорност за нарушения на правилата относно картелите, извършени от изцяло притежаваните от него дъщерни дружества, винаги когато полага дължимата грижа и по-специално прилага „програмата за привеждане в съответствие“. Според Schindler от дружество майка не може да се изисква нищо повече от представянето на доказателство за съществуването на „функционираща“ програма за привеждане в съответствие.

94. Този довод е неубедителен. Той почива очевидно на погрешната представа, че съвместната отговорност на дружество майка за нарушения на правилата относно картелите, извършени от изцяло притежаваното/-ите от него дъщерно дружество или дъщерни дружества се основава на твърдението за свързана с организационната структура виновна отговорност от какъвто и да било вид, тоест на нарушението на определени задължения на дружеството майка за полагане на дължима грижа. Случаят обаче не е такъв.

95. Критерий за отговорността на дружеството майка не е липса на организация или на проследяване протичането на дейностите в рамките на групата предприятия, а в много по-голяма степен е самото обстоятелство, че към момента на извършване на нарушението на правилата относно картелите дружеството майка е упражнявало решаващо влияние върху търговската политика на дъщерното си дружество. Упражняването на това решаващо влияние, а не например свързаната с организационната структура виновна отговорност от какъвто и да било вид, се презумира, когато съответното дъщерно дружество е притежавано изцяло или почти изцяло от дружеството си майка (презумпция, изведена от притежаването на 100 % от капитала).

96. В този смисъл за оборването на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, е също без значение дали дружеството майка има програма за привеждане в съответствие. Наистина подобна програма може и да позволява да се докаже наличието на определени вътрешнофирмени усилия с цел предотвратяване на нарушения на правилата относно картелите (и по-общо казано — на правонарушения), ползата от които е несъмнена. Една програма за привеждане в съответствие обаче по никакъв начин не може да съставлява доказателство за липсата на решаващо влияние на дружеството майка върху търговската политика на дъщерното дружество или поне доказателство, макар и твърде недостатъчно само по себе си, за това, че дружеството майка и изцяло притежаваното от него дъщерно дружество, противно на първото впечатление, *не* образуват заедно едно предприятие по смисъла на правото в областта на конкуренцията.

97. Дори да се приеме, противно на посоченото по-горе, че съвместната отговорност на дружество майка за нарушенията на правилата относно картелите, извършени от изцяло притежаваните от него дъщерни дружества, се основава на твърдението за свързана с организационната структура виновна отговорност, това твърдение за нарушение не би могло да бъде оборено с лаконичното позоваване на „функционираща програма за привеждане в съответствие“, опит за което прави Schindler в настоящия случай.

98. Всъщност от самото начало не може да се приеме, че съществува „функционираща“ програма за привеждане в съответствие, когато едно или няколко изцяло притежавани дъщерни дружества носят вина за такива сериозни нарушения на правилата за конкуренция на европейския вътрешен пазар, продължили няколко години, както се установява в случая с участието на Schindler в картела относно асансьорите в Германия, Белгия, Нидерландия и Люксембург.

99. Възможно е от логическа гледна точка дадена програма за привеждане в съответствие да не позволява предотвратяването на всяко, дори и незначително правонарушение. Програма за привеждане в съответствие обаче, която „функционира“, трябва да може ефективно да предотвратява сериозни и продължаващи дълго във времето нарушения на правилата относно картелите, както и например да разкрива и незабавно да преустановява извършени закононарушения. Според — неоспорените по същество — констатации на Общия съд относно продължителността и тежестта на участието на Schindler в картела относно асансьорите не може да се приеме, че случаят е такъв, дори и при опит за твърде толерантно разглеждане на въпроса. От това следва, че при никакви обстоятелства не може да се счита, че Schindler „е направило всичко възможно“, за да предотврати спорните нарушения на правилата относно картелите, като противно на упорито твърдяното от Schindler, Общият съд не е констатирал нищо подобно в обжалваното съдебно решение⁵⁶.

100. Следователно доводът, изведен от съществуването на „функционираща програма за привеждане в съответствие“ на Schindler, трябва да се отхвърли.

ii) По изискването за „изясняване на груповите връзки“

101. Освен това жалбоподателите критикуват пасажа от съдебното решение⁵⁷, в който Общият съд квалифицира останалите доводи на Schindler, с които се цели оборване на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала.

102. Основното оплакване на жалбоподателите се отнася по-специално до точка 90 от обжалваното съдебно решение, в която Общият съд разглежда качеството на изтъкнатите от Schindler доводи, изведени от управленската структура и задълженията по изготвяне на доклади (reporting lines и reporting obligations) на някои членове от персонала в националните дъщерни дружества. В тази точка Общият съд приема, че изложените от Schindler доводи не са достатъчни, за да оборят презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, поради липсата на по-подробно изясняване на груповите връзки между Schindler Holding и дъщерните му дружества, развиващи дейност в засегнатите държави⁵⁸.

103. Schindler възразява, че „по никакъв начин не може да се изисква да се разгласяват груповите връзки“, за да се докаже липсата на решаващо влияние на дружеството майка върху притежаваните от него дъщерни дружества.

104. Тази преценка е погрешна. От дружество майка, което иска да обори презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, разбира се, може да се изисква да предостави пълна информация относно връзките си с дъщерните дружества, още повече че сведенията в това отношение са част от вътрешнофирмените отношения между дружеството майка и дъщерното дружество.

105. Само спорадични позовавания на обхвата на задълженията на отделни членове по изготвяне на доклади не биха могли да дадат пълна и достоверна картина за тези вътрешнофирмени отношения. Това означава, че е необходимо засегнатото предприятие да разясни всички релевантни елементи относно икономическите, организационни и юридически

56 — В точка 88 от обжалваното съдебно решение, на което Schindler неколкократно се позовава, Общият съд по никакъв начин не прави установяване на факти, а само разглежда хипотезата, „че Schindler е могло да направи всичко възможно“, без обаче да е видно, че споделя това твърдение.

57 — Точки 84—90 от обжалваното съдебно решение.

58 — Обжалваното съдебно решение, точка 90 in fine.

връзки, които свързват съответното дъщерно дружество с неговото дружество майка⁵⁹. По-специално въз основа на конкретни доказателства, произтичащи от ежедневната дейност на предприятието, трябва да се обясни дали и доколко дъщерното дружество е определяло по самостоятелен начин търговската си политика и поведението си на пазара и следователно е имало самостоятелно, т.е. независимо от неговото дружество майка поведение. Само позоваването на обхвата на задълженията по изготвяне на доклади явно не може да бъде убедително доказателство за липсата на решаващо влияние върху търговската политика на дъщерни дружества.

106. Следователно критиката на Schindler на точка 90 от обжалваното съдебно решение е несъстоятелна.

iii) По понятието за „търговска политика“ в контекста на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала

107. На последно място, жалбоподателите твърдят, преди всичко във връзка с точка 86 от обжалваното съдебно решение, че Общият съд се основава на твърде широко разбиране за „търговската политика“ на дъщерните дружества, упражняването на решаващо влияние върху които от страна на дружеството майка се предполага в хипотезата на изцяло притежаван капитал.

108. Този довод също трябва да бъде отхвърлен.

109. Въпросът дали по отношение на пазарното си поведение дадено дъщерно дружество се намира под решаващото влияние на неговото дружество майка не зависи само от това кой определя търговската му политика в по-тесен смисъл, тоест например ценовата политика, дейностите по производство и разпространение, целите на продажбите, брутните маржове, разходите по продажбите, управлението на паричните потоци, запасите и маркетинга. Всъщност в крайна сметка пазарното поведение на дадено дъщерно дружество може да бъде повлияно от всички релевантни елементи относно икономическите, организационни и юридически връзки с неговото дружество майка. В този смисъл Съдът е признал, че за целите на оборването на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, от значение са всички тези елементи и следователно от определящо значение е да се докаже липсата на решаващо влияние върху търговската политика в по-широк смисъл⁶⁰. Общият съд е приложил правилно тази съдебна практика към настоящия случай.

110. Независимо от спора относно обхвата на понятието за търговската политика, следва да се отбележи, че в точки 84—90 от обжалваното съдебно решение Общият съд подробно разглежда всички доводи, изложени от Schindler във връзка с оборването на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала и критикува обстоятелството, че тези доводи по същество се основават на твърдения, в подкрепа на които не са представени доказателства⁶¹. Общият съд напълно основателно приема, че само подобни твърдения не са достатъчни, за да се обори презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала⁶².

59 — Решение по дело Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точки 65 и 74) и Решение по дело General Química и др./Комисия (посочено в бележка под линия 43, точка 51); в същия смисъл Решение по дело Elf Aquitaine/Комисия (посочено в бележка под линия 43, точка 54) и Решение по дело AOI (посочено в бележка под линия 37, точка 43).

60 — Пак там.

61 — Точки 86, 87 и 90 от обжалваното съдебно решение.

62 — Решение по дело Elf Aquitaine/Комисия (посочено в бележка под линия 43, точки 57 и 61) и Определение от 13 септември 2012 г. по дело Total и др./Комисия (C-495/11 P, точка 57).

2. По принципа на виновна отговорност (шесто правно основание и части от седмо правно основание)

111. С шестото си правно основание и с отделни части от седмото правно основание жалбоподателите твърдят, че установените в правото на Съюза принципи на отговорността на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите, извършени в обхвата на неговата отговорност, съставляват нарушение на принципа на виновна отговорност.

112. При по-задълбочено разглеждане се установява, че твърдението за нарушение на принципа на виновна отговорност се основава на две отделни оплаквания: от една страна, Schindler критикува Общия съд, че приложил презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, в ущърб на Schindler Holding по начин, който водел до обективна отговорност⁶³ (по този въпрос вж. непосредствено по-долу подточка а). От друга страна, Schindler критикува Общия съд, че като приел, че за пораждането на отговорност за нарушение на правилата относно картелите е достатъчно „който и да е сътрудник на дъщерните дружества да е извършил нарушение на правилата относно картелите“, в обжалваното съдебно решение „не спазил основни принципи на вменяването на отговорност“⁶⁴ (по този въпрос вж. непосредствено по-долу подточка б).

а) По твърдението, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, води до обективна отговорност

113. Поради обстоятелството, че Общият съд е отказал да признае, че програмата за привеждане в съответствие на Schindler има оневиняващо го действие, жалбоподателите твърдят, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, е предпоставка за пораждане на обективната отговорност на Schindler Holding в качеството му на дружество майка.

114. Несъмнено част от общите правни принципи, които трябва да се спазват в картелните производства на равнището на Съюза, е принципът *nulla roena sine culpa* (без вина няма наказание), който произтича от принципа на правовата държава и принципа на виновна отговорност. Както неотдавна поясних на друго място, това е принцип, който има характер на основно право и който произтича от общите конституционни традиции на държавите членки⁶⁵.

115. В Хартата на основните права на Европейския съюз и в ЕКПЧ този принцип не е изрично споменат, но той представлява необходима предпоставка за презумпцията за невиновност. Затова може да се приеме, че принципът *nulla roena sine culpa* е имплицитно заложен както в член 48, параграф 1 от Хартата, така и в член 6, точка 2 от ЕКПЧ, за които е всепризнато, че следва да се прилагат в производствата в областта на картелното право⁶⁶. В крайна сметка тези две разпоредби от Хартата и от ЕКПЧ може да се разглеждат като процесуалноправното изражение на принципа *nulla roena sine culpa*⁶⁷.

116. Във връзка с налаганите от Комисията глоби по дела за картели принципът *nulla roena sine culpa* намира израз в член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003: съгласно тази разпоредба глобите за нарушения на правилата относно картелите се налагат само ако нарушението е извършено умишлено или поради небрежност.

63 — Това твърдение за нарушение се изтъква по-специално в рамките на втората част от седмото правно основание.

64 — Това твърдение за нарушение е предмет на шестото правно основание.

65 — Вж. моето заключение от 28 февруари 2013 г. по дело Schenker и др. (C-681/11, все още непубликувано в Сборника, точки 40 и 41).

66 — Решение на Съда от 8 юли 1999 г. по дело Hüls/Комисия (C-199/92 P, Recueil, стр. I-4287, точки 149 и 150, във връзка с член 6, точка 2 от ЕКПЧ) и Решение по дело E.ON Energie/Комисия (посочено в бележка под линия 40, точки 72 и 73, във връзка с член 48, параграф 1 от Хартата на основните права); в същия смисъл вж. още Решение от 14 февруари 1978 г. по дело United Brands и United Brands Continentaal/Комисия (27/76, Recueil, стр. 207, точка 265).

67 — Вж. отново заключението ми по дело Schenker и др. (посочено в бележка под линия 65, точка 41).

117. Следователно в случая жалбоподателите напълно основателно се позовават на действието на принципа *nulla roena sine culpa*, за който те използват понятието „принцип на виновна отговорност“. Тяхното становище обаче, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, води до обективна отговорност на дружеството майка и противоречи на принципа *nulla roena sine culpa* само поради отказа на дружеството майка да бъде призната възможността да се освободи от отговорност, позовавайки се на вътрешната си програма за привеждане в съответствие, е погрешно.

118. Струва ми се, че жалбоподателите тълкуват погрешно съдържанието на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала. Тази презумпция не изисква дадено предприятие да е допуснало *виновно* (т.е. умишлено или поради небрежност) нарушение на правилата относно картелите. Тя не е презумпция за виновност. По-скоро презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, предоставя сведения относно структурата на предприятието, за което е установено, че е участвало умишлено или поради небрежност в картел. Заключение относно структурата на дадено предприятие като такава все още не е основание да се търси лична отговорност за виновно поведение по отношение на неправомерните деяния на картела.

119. Съгласно презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, може да се приеме, че дружество майка и изцяло притежаваното от него дъщерно дружество или дружества в обичайната хипотеза са част от едно и също предприятие. Всъщност при отношения на дялово участие от този вид на пръв поглед е налице аргумент в подкрепа на тезата, че дружеството майка упражнява решаващо влияние върху търговската политика на неговото дъщерно дружества или дружества.

120. Дружеството майка има възможност да обори тази презумпция, като представи убедителни доказателства за това че, противно на първото впечатление, съответното дъщерно дружество определя по самостоятелен начин своята търговска политика, в резултат на което положението му се различава от принципното такова на изцяло или почти изцяло притежавано дъщерно дружество. Такова доказателство за противното обаче не може, както вече бе споменато⁶⁸, да бъде представено, като просто се прави позоваване на програма за привеждане в съответствие. Всъщност такава програма не е обстоятелство, което може да докаже липсата на решаващо влияние на дружеството майка върху търговската политика на дъщерното дружество.

121. Ако, както в случая, не може да оспори, че дружеството майка е упражнявало решаващо влияние върху търговската политика на неговото дъщерно дружество или дружества, то дружеството майка е едно от лицата, формиращи предприятието, което е участвало във въпросния картел. Дружеството майка, заедно с дъщерно дружества или дружества, персонифицира в правния ред предприятието, което е привлечено под отговорност за нарушение на правилата относно картелите⁶⁹.

122. Дали това предприятие чрез неговите сътрудници *виновно* е допуснало разглежданото нарушение на правилата относно картелите, е друг въпрос. Напълно безспорно е, че в съответствие с принципа *nulla roena sine culpa* при съмнение вината *на предприятието* за участието му в антиконкурентните деяния на картела трябва да бъде доказана отделно⁷⁰. Презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, обаче няма нищо общо с посочения въпрос за вината.

68 — Вж. по-горе точки 93—100 от настоящото заключение.

69 — Вж. по този въпрос заключението ми от 23 април 2009 г. по Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точка 98).

70 — Така например в заключението по дело Schenker и др. (посочено в бележка под линия 65, по-специално точки 38—48) посочвам, че на предприятието не може да се наложи глоба за извършено от него нарушение на забраната за образуване на картели, съществуваща в правото на Съюза, когато то по погрешка е смятало поведението си (грешка в правото) за правомерно и то не би следвало да носи отговорност за тази грешка.

123. Следователно твърдението, че презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, би била в разрез с принципа на виновна отговорност, трябва да се отхвърли.

124. Ако са искали да оспорят, че учреденото от тях предприятие е участвало виновно в деянията, извършени на картела относно асансьорите, жалбоподателите е трябвало да изложат възраженията си в този смисъл. Изтъкнатото в случая възражение срещу презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, е неотнормимо към тази цел.

б) По твърдението, че не е достатъчно да е налице нарушение на забраната на картелите от страна на който и да е сътрудник

125. Освен това жалбоподателите критикуват липсата в обжалваното съдебно решение на конкретни заключения по въпроса кои техни сътрудници са участвали в нарушенията, извършени от картела относно асансьорите. Като не е направил тези констатации, Общият съд „не спазил основни принципи в областта на налагането на отговорност“.

126. Както Комисията правилно изтъква, в първоинстанционното производство Schindler не повдига сходно възражение. Следователно става въпрос за ново правно основание, чието излагане за първи път във фазата на производството по обжалване е недопустимо⁷¹.

127. Посоченото възражение съвсем не е основателно и по същество.

128. В нито един момент от производството жалбоподателите не оспорват, че лицата, които от страна на Schindler са участвали в антиконкурентните деяния на картела относно асансьорите, са сътрудници на Schindler. Ето защо в обжалваното съдебното решение поначало не е било необходимо да се уточнява кои точно са били тези лица⁷² и дали Schindler трябва да се смята за отговорно за действията на тези лица.

129. Доколкото възражението на жалбоподателите явно цели на Schindler Holding и на четирите национални дъщерни дружества да бъде вменена отговорност само за неправомерното поведение на съответните им законни представители или на специално упълномощени сътрудници, този довод също не може да бъде приет. Всъщност съгласно постоянната съдебна практика, за да се приложи установената в правото на Съюза забрана на картелите, не се изисква действие, нито дори знание на съдружниците или на управителите на съответното предприятие, а действие на лице, което е упълномощено да действа за сметка на предприятието⁷³.

130. Ако в картелни производства се стига до вменяването на отговорност на предприятията само за поведението на онези техни сътрудници, за чиито антиконкурентни деяния може да се докаже, че са се основавали на конкретно указание или делегиране на правомощия от страна на ръководството на предприятието или най-малкото съзнателно са били толерирани от последното, това би лишило установената в правото на Съюза забрана на картелите от всякакво полезно действие. В тази хипотеза предприятията биха могли лесно да избегнат носенето на отговорност за нарушенията на правилата относно картелите по чисто формални причини.

71 — Във връзка с това вж. съдебната практика, посочена в бележка под линия 37.

72 — Комисията правилно посочва, че в спорното решение се съдържат всички необходими за това сведения (вж. съображения 157, 224, 311, 347 и 387 от това решение).

73 — Решение от 7 юни 1983 г. по дело Musique Diffusion française и др./Комисия (100/80-103/80, Recueil, стр. 1825, точка 97) и Решение от 7 февруари 2013 г. по дело Slovenská sporiteľňa (C-68/12, точка 25).

131. Поради това следва да се приеме, че в обичайната хипотеза предприятието трябва да се смята за отговорно за всички неправомерни деяния, включително допуснатите без знанието и без изричното одобрение на ръководството на предприятието, доколкото тези деяния са били извършени в обхвата на отговорност на предприятието. Обикновено такъв е случаят, когато разглежданите действия са извършени от неговите собствени сътрудници във връзка с дейността им в това предприятие.

132. Обстоятелството, че в рамките на програма за привеждане в съответствие на сътрудниците на дадено предприятие редовно се напомня необходимостта от съблюдаване на правомерно поведение, само по себе си не е достатъчно, за да се освободи предприятието от неговата отговорност за нарушения на правилата относно картелите. Всъщност когато, въпреки такава програма, в продължение на години са извършвани сериозни нарушения на правилата относно картелите, може да се счита, че вътрешнокорпоративните усилия за привеждане в съответствие с правилата на конкуренция не са били достатъчни⁷⁴ и че по-специално не са били създадени подходящи стимули за сътрудниците на предприятието да се въздържат от извършване на неправомерни деяния.

3. Междинно заключение

133. От всички изложени по-горе съображения следва, че доводите на Schindler във връзка със съвместната отговорност на Schindler Holding в качеството му на дружество майка и във връзка с принципа на виновна отговорност не могат да бъдат приети. Ето защо шестото и седмото правно основание трябва да се отхвърлят.

В – По някои други правни въпроси във връзка с налагането и изчисляването на глоби за нарушения на правилата относно картелите

134. С останалите си правни основания за обжалване Schindler повдига редица правни въпроси във връзка с налагането и изчисляването на глоби за нарушения на правилата относно картелите.

1. Валидност на член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 с оглед на принципа на определеност (трето правно основание)

135. В рамките на третото правно основание Schindler оспорва валидността на член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 като правно основание за налагането от страна на Комисията на глоби за нарушения на правилата относно картелите. Според Schindler тази разпоредба е в разрез с изискването за определеност на наказателната норма.

136. Изискването за определеност на наказателната норма, чието действие Съдът признава и по отношение на санкциите за нарушения на правилата относно картелите⁷⁵, е следствие от принципа за законоустановеност във връзка с престъпленията и наказанията (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) Този принцип е част от общите принципи на правото, залегнали в основата на общите конституционни традиции на държавите членки⁷⁶, и съгласно член 49 от

⁷⁴ — По този въпрос вж. по-горе точки 97—99 от настоящото заключение.

⁷⁵ — Решение от 28 юни 2005 г. по дело Dansk Rørindustri и др./Комисия (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P и C-213/02 P, Recueil, стр. I-5425, точки 215—233), Решение на Съда от 22 май 2008 г. по дело Evonik Degussa/Комисия и Съвет (C-266/06 P, по-специално точки 38—40) и Решение от 17 юни 2010 г. по дело Lafarge/Комисия (C-413/08 P, Сборник, стр. I-5361, точки 94 и 95).

⁷⁶ — Решение от 3 май 2007 г. по дело *Advocaten voor de Wereld* (C-303/05, Сборник, стр. I-3633, точка 49) и Решение от 3 юни 2008 г. по дело *Intertanko* и др. (C-308/06, Сборник, стр. I-4057, точка 70).

Хартата на основните права междувременно вече се ползва с ранг на основно право на Съюза. Съгласно изискването за хомогенност (член 52, параграф 3, първо изречение от Хартата) при тълкуването на член 49 от Хартата не на последно място трябва да се спазват член 7 от ЕСПЧ и свързаната с този член практика на ЕСПЧ.

137. От изискването за определеност на наказателната норма следва, че законът трябва ясно да определя престъпленията и налаганите за тях наказания⁷⁷ (*nullum crimen, nulla poena sine lege certa*).

138. Schindler твърди, че член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 бил твърде неточно формулиран, а именно, от една страна, както с оглед на използваното в тази разпоредба понятие за предприятие (по този въпрос вж. непосредствено по-долу подточка а), така и от друга страна, по отношение на предвидения в нея размер на глобите (по този въпрос вж. по-долу подточка б).

а) По твърдяната неопределеност на понятието за предприятие (първа част от трето правно основание)

139. Що се отнася до твърдяната неопределеност на понятието за предприятие в рамките на член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003, следва да се отбележи, че в първоинстанционното производство Schindler изобщо не повдига такова възражение. Следователно става въпрос за ново правно основание, на което вече не може да се прави позоваване в производството по обжалване, тъй като това би разширило по недопустим начин предмета на спора⁷⁸.

140. Това оплакване е неоснователно и по същество.

141. Наистина понятието за предприятие не е точно определено нито в първичното право, нито във вторичното право. Използването обаче на неопределени правни понятия в законови разпоредби — включително като основание за наказуемост в разпоредби, които са част от класическото наказателно право — не е нещо необичайно⁷⁹.

142. Принципът *nullum crimen, nulla poena sine lege certa* е спазен, когато от текста на приложимата разпоредба и при нужда с помощта на тълкуването ѝ от съдилищата правният субект може да разбере кои действия и бездействия ангажират наказателната му отговорност⁸⁰.

77 — Решение по дело *Advocaten voor de Wereld* (посочено в бележка под линия 76, точка 50), Решение по дело *Evonik Degussa/Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точка 39), Решение по дело *Intertanko* и др. (посочено в бележка под линия 76, точка 71) и Решение по дело *Lafarge/Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точка 94); в същия смисъл и Решение от 12 декември 1996 г. по дело X (C-74/95 и C-129/95, *Recueil*, стр. I-6609, точка 25) и Решение по дело *ThyssenKrupp Nirosta/Комисия* (посочено в бележка под линия 53, точка 80).

78 — По този въпрос вж. съдебната практика, посочена в бележка под линия 37.

79 — Такъв е случаят например в германския *Strafgesetzbuch* (Наказателен кодекс наричан по-нататък „StGB“) с „пораждане на и поддържане на заблудение“ в рамките на състава на измамата (член 263 от StGB), с „отношение на доверие“ в рамките на състава на злоупотребата с доверие (член 266, втора хипотеза от StGB), с „използване на значителното слабоумие на друго лице“ и „явно несъответствие между престация и насрещна престация“ в рамките на състава на лихварството (член 291 от StGB) или с престъпния състав на „принудата“ (член 240 от StGB).

80 — Решение по дело *Advocaten voor de Wereld* (посочено в бележка под линия 76, точка 50), Решение по дело *Evonik Degussa/Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точка 40), Решение по дело *Intertanko* и др. (посочено в бележка под линия 76, точка 71) и Решение по дело *Lafarge/Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точка 94). В същия смисъл, но по отношение на член 7 от ЕКПЧ, вж. ЕСПЧ, Решение по дело *G. c/y Франция* от 27 септември 1995 г. (жалба № 15312/89, серия А № 325 –В, § 25) и Решение по дело *Soëте* и др. *c/y Белгия* от 22 юни 2000 г. (жалба № 32492/96 и др., *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VII, § 145).

143. Такъв е случаят с понятието за предприятие по смисъла на правото на конкуренцията, както се използва в уредбата на установената в правото на Съюза забрана на картелите (член 101 ДФЕС, предишен член 81 ЕО) и в свързаната с тази забрана разпоредба, предвиждаща санкции (член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003). От десетилетия съдилищата на Съюза тълкуват това понятие по един и същи начин („всеки субект, който извършва икономическа дейност, независимо от правния му статут и начин на финансиране“) ⁸¹.

144. Освен това, както вече бе посочено ⁸², в самото първично право се прави ясно разграничение между понятията за юридическо лице, дружество и предприятие. Следователно от разпоредба на първичното право, предвидена от авторите на Договорите, се извежда възможността за нарушения на правилата относно картелите да бъде подведено под отговорност не непременно само едно-единствено юридическо лице или търговско дружество, а стопанска единица *suī generis*, тоест участващо в картел предприятие. Във вторичното право продължава да се прави разграничение между понятието за юридическо лице и понятието за предприятие, което не на последно място е видно от сравнение между член 7, параграф 2 и член 23 от Регламент № 1/2003.

145. В постоянната си практика съдилищата на Съюза също признават, че участващо в картел предприятие може да бъде персонифицирано от няколко юридически лица, по-специално от дружество майка и негово дружество или дружества ⁸³. Освен това в съдебната практика са развити ясни критерии, не на последно място презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала ⁸⁴, позволяващи подвеждането на тези дружества, ако е необходимо, под солидарна отговорност.

146. При тези обстоятелства нито един правен субект не може сериозно да счита, че понятието за предприятие е твърде общо като предпоставка за налагането на санкции за нарушения на правилата относно картелите или че като предприятие по смисъла на член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003 трябва винаги да се разглежда само онова юридическо лице, което е участвало пряко в извършените от картел деяния.

147. Следователно първата част от третото правно основание трябва да се отхвърли.

б) По твърдяната неопределеност на пределите на глобата (втора част от трето правно основание)

148. Жалбоподателите критикуват също, че член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 оправомощавал Комисията да налага глоби, без да предвижда достатъчно определена правна уредба за това.

81 — Решение от 23 април 1991 г. по дело Höfner и Elser (C-41/90, Recueil, стр. I-1979, точка 21), Решение по дело Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точка 54); Решение по дело General Química и др./Комисия (посочено в бележка под линия 43, точка 34), Решение по дело ArcelorMittal Luxemburg и др./Комисия (посочено в бележка под линия 44, точка 95) и Решение по дело АОІ (посочено в бележка под линия 37, точка 42); в този смисъл е още Решение от 12 юли 1984 г. по дело Hydrotherm Gerätebau (170/83, Recueil, стр. 2999, точка 11).

82 — Вж. по-горе точки 84 и 85 от настоящото заключение.

83 — Решение по дело Hydrotherm Gerätebau (посочено в бележка под линия 81, точка 11), Решение по дело Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точка 55) и Решение по дело АОІ (посочено в бележка под линия 37, точка 42).

84 — Вж. по-горе точка 60 от настоящото заключение.

149. Съдилищата на Съюза неколкостранно са разглеждали подобни оплаквания, изведени от нарушение на правната уредба на Съюза относно налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите и винаги са ги отхвърляли⁸⁵. Макар все още да е свързана най-вече с член 15, параграф 2 от Регламент (ЕИО) № 17⁸⁶, досегашната съдебна практика обаче може изцяло да бъде отнесена и към последващата уредба в член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003, чието съдържание по съществото е същото.

150. Общият съд правилно и подробно възпроизвежда и прилага посочената постоянна практика в обжалваното съдебно решение⁸⁷, поради което по-нататък няма да се спирам на нея. След като анализирах изложените писмено и устно от Schindler доводи, не виждам причина да се предлага на Съда да се отклонява от тази съдебна практика.

151. По-специално междувременното влизане в сила на Договора от Лисабон не налага принципна преоценка на проблематиката. Всъщност съдържанието на установеното на равнището на Съюза изискване за определеност на наказателноправната норма е в съществена степен обусловено от член 7, параграф 1 от ЕКПЧ, както и от практиката на ЕСПЧ и на съдилищата на Съюза, отнасяща се до тази проблематика. С Договора от Лисабон съдържанието на това основно право не се променя съществено⁸⁸. Също така считам, че на основание член 52, параграф 3, второ изречение от Хартата не е необходимо да се надхвърля стандарта, определен от ЕКПЧ, точно в област като тази на правилата относно картелите, която не е част от същинското наказателно право⁸⁹. Това важи а fortiori, като се има предвид, че дори в класическото наказателно право законоустановените предели на наказанието по принцип са много широко формулирани и на органите за наказателно преследване е оставена значителна свобода на преценка по отношение на определянето на размера на санкцията във всеки конкретен случай.

152. Обстоятелството, че от гледна точка на номиналния им размер в течение на годините равнището на наложените от Комисията глоби значително се е повишило, самò по себе си не позволява, противно на становището на Schindler, да се направи извод за неопределена правна уредба. Според постоянната съдебна практика Комисията има право в границите, установени с Регламент № 1/2003 (предишен Регламент № 17), да повишава равнището на глобите за нарушения на правилата относно картелите, ако това е необходимо, за да се гарантира прилагането на политиката на Съюза относно конкуренцията⁹⁰.

85 — Решение по дело Evonik Degussa/Комисия (посочено в бележка под линия 75, точки 36—63) и Решение по дело Lafarge/Комисия (посочено в бележка под линия 75, точки 94 и 95); Решение на Общия съд от 19 май 2010 г. по дело Wieland-Werke и др./Комисия (Т-11/05, точки 58—73) и Решение на Общия съд от 28 април 2010 г. по дело Amann & Söhne и Cousin Filterie/Комисия (Т-446/05, Сборник, стр. II-1255, точки 123—152).

86 — Регламент (ЕИО) № 17 на Съвета от 6 февруари 1962 година, Първи регламент за прилагане на членове [81 ЕО] и [82 ЕО] от Договора (ОВ L 13, 1962 г., стр. 204; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 3).

87 — Вж. по-специално точки 97—109 от обжалваното съдебно решение.

88 — Близкото родство между член 49 от Хартата, от една страна, и член 7, параграф 1 от ЕКПЧ, от друга, ясно проличава от Разясненията относно Хартата (ОВ С 303, 2007 г., стр. 17 (30 и сл.)). Практиката на Съда (посочена в бележки под линия 75 и 76), в която принципът *nullum crimen, nulla poena sine lege* е признат като общ правен принцип, също се позовава определено в преобладаващия брой случаи на член 7, параграф 1 от ЕКПЧ.

89 — Вж. по-горе точка 25 от настоящото заключение.

90 — Решение по дело Musique Diffusion française и др./Комисия (посочено в бележка под линия 73, точка 109), Решение по дело Dansk Røringindustri и др./Комисия (посочено в бележка под линия 75, точка 169) и Решение от 14 октомври 2010 г. по дело Deutsche Telekom/Комисия (С-280/08 P, Сборник, стр. I-9555, точка 294).

153. Принципът *nulla poena sine lege certa* също не изключва възможността за адаптиране на прилагането на съществуваща наказателноправна разпоредба към променени обстоятелства, по-специално към честотата, сложния характер и тежестта на нарушенията⁹¹. Това трябва да важи а *fortiori* по отношение на разпоредби като тази на член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003⁹², които са сходни с наказателноправните разпоредби и по отношение на които, както бе вече отбелязано, съществуващите в същинското наказателно право гаранции за основните права не трябва непременно да се прилагат с цялата си строгост⁹³.

154. Също така е неоснователна критиката на Schindler по отношение на тавана на санкцията, възлизащ на 10 % от общия размер на оборота на предприятието, предвиден в член 23, параграф 2, втора алинея от Регламент № 1/2003. Наистина този таван представлява променлива величина, доколкото не е свързан с абсолютен номинален максимален размер, а с дял от оборота. Това обаче не означава, че правната уредба е лишена от определеност. Всяко предприятие знае реализирания от него оборот и поради това може безпроблемно да изчисли какъв ще бъде максималният размер на евентуална глоба за нарушение на правилата относно картелите. Такава предвидимост на санкцията, която може да се очаква, отговаря на изискванията на принципа *nulla poena sine lege certa*⁹⁴.

155. Изчисляването на глобите за нарушения на правилата относно картелите, както неотдавна посочвам на друго място⁹⁵, и без това не е механичен процес, в който да може предварително и едновременно да се определи математически точно какъв ще бъде размерът на глобата, която следва да бъде наложена. Всъщност подобна предвидимост на санкцията до последната подробност би била съвсем неуместна, защото би улеснила твърде много участниците в картела да изчислят предварително „цената“ на неправомерните си действия и да пресметнат кое им е по-изгодно — правомерното или неправомерното поведение. По този начин една от основните функции на системата на санкции за нарушения на правилата относно картелите, а именно възпиращото действие, би била подложена на сериозен риск.

156. От всички изложени по-горе съображения следва, че твърдението на жалбоподателите за несъвместимост на предвидените в член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003 предели на глобата с правни норми от по-висок ранг, трябва да се отхвърли.

157. Накрая, от предварителното условие за съществен характер, на което Schindler допълнително се позовава, не произтича нищо повече. Както вече бе посочено в друг контекст⁹⁶, този конституционен принцип гласи, че основните правила в дадена област трябва да бъдат приети от законодателната власт и това правомощие не може да бъде делегирано на изпълнителната власт. Тези изисквания са изпълнени в хипотезата на член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003, тъй като, както бе споменато по-горе, самият законодател на Съюза е определил по достатъчно точен начин правната уредба за налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите.

91 — ЕСПЧ, Решение по дело SW с/у Обединеното кралство от 22 ноември 1995 г. (жалба № 20166/92, серия А, № 335–В, § 36), което се отнася до прилагането на член 7, параграф 1 от ЕКПЧ във връзка с неуредено изрично в закона наказание за изнасилване в рамките на брака.

92 — В същия смисъл Решение на Общия съд от 8 юли 2008 г. по дело AC-Treuhand /Комисия (Т-99/04, Recueil, стр. II-1501, точка 113).

93 — Вж. по-горе точка 26 от настоящото заключение.

94 — Решение по дело Evonik Degussa/Комисия (посочено в бележка под линия 75, точки 44 и 50) и Решение по дело Lafarge/Комисия (посочено в бележка под линия 75, точка 95); относно изискването за предвидимост на наказателноправните последици от определено поведение в рамките на член 7, параграф 1 от ЕКПЧ вж. ЕСПЧ, Решение по дело М с/у Германия от 17 декември 2009 г. (жалба № 19359/04, § 90).

95 — Вж. моето заключение от 13 декември 2012 г. по дело Ziegler/Комисия (С-439/11 Р, все още непубликувано в Сборника, точка 120).

96 — Вж. по-горе точка 82 от настоящото заключение.

в) Междинно заключение

158. От всички изложени по-горе съображения следва, че третото правно основание трябва да се отхвърли изцяло.

2. Законосъобразност на Насоките от 1998 г. (четвърто и пето правно основание)

159. На следващо място законодателите оспорват Насоките от 1998 г., чиято законосъобразност поставят под съмнение, изтъквайки, че Комисията не е компетентна да приеме тези насоки (по този въпрос вж. по-долу подточка а) и че в случая тези насоки са приложени с обратна сила (по този въпрос вж. по-долу подточка б).

а) Компетентност на Комисията да приеме Насоките (четвърто правно основание)

160. С четвъртото си правно основание Schindler твърди „недействителност на Насоките относно метода за определяне на размера на глобите от 1998 г. поради липса на законодателна компетентност на Комисията“.

161. Имам сериозни съмнения относно допустимостта на това възражение, тъй като никъде в него не се посочва точно срещу коя част от обжалваното съдебно решение е насочено⁹⁷.

162. Дори да се приеме, че Schindler критикува точка 133 от обжалваното съдебно решение, изтъкнатият от него довод по същество очевидно почива на погрешната представа, че Насоките от 1998 г. са законодателен акт или поне задължителна правна норма, с която се определя „наказуемостта“ на нарушения на правилата относно картелите или санкциите за тях.

163. Случаят обаче не е такъв⁹⁸. Правно основание за налагането от Комисията на глоби за нарушения на правилата относно картелите е единствено член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003, който, както вече бе посочено⁹⁹, отговаря напълно на изискванията на предварителното условие за съществен характер и на принципа *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*. В съответствие с това приетите от Комисията Насоки относно метода за определяне на размера на глобите, а именно Насоките от 1998 г., поначало нямат за цел да запълват каквито и да било празноти в правната уредба, съдържаща се член 23, параграф 2 от Регламент № 1/2003.

164. В Насоките от 1998 г. по-скоро се съдържа, от една страна, пояснение на административната практика на Комисията¹⁰⁰. От друга страна, в качеството си на орган за защита на конкуренцията на Европейския съюз с тези насоки тя изразява общо становище или препоръка по политиката в областта на конкуренцията в рамките на възложената ѝ

97 — Решение от 24 март 2011 г. по дело *ISD Polska и др./Комисия* (C-369/09 P, Сборник, стр. I-2011, точка 66); вж. също така Определение от 14 декември 1995 г. по дело *Hogan/Съд* (C-173/95 P, Recueil, стр. I-4905, точка 20) и Решение по дело *Baustahlgewebe/Комисия* (посочено в бележка под линия 14, точка 113).

98 — По този въпрос вж. моето заключение от 6 септември 2012 г. по дело *Expedia* (C-226/11, точки 26 и 30); в същия смисъл Решение по дело *Dansk Rørindustri и др./Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точки 209 и 210), Решение от 14 юни 2011 г. по дело *Pfleiderer* (C-360/09, Сборник, стр. I-5161, точки 21 и 23) и Решение от 29 септември 2011 г. по дело *Arkema/Комисия* (C-520/09 P, Сборник, стр. I-8901, точка 88).

99 — По този въпрос вж. съображенията ми по третото правно основание, по-специално точки 148—157 от настоящото заключение.

100 — Решение по дело *Arkema/Комисия* (посочено в бележка под линия 98, точка 88); вж. и Решение по дело *Chalkog/Комисия* (посочено в бележка под линия 17, точка 60).

отговорност да поддържа и развива режим, който гарантира, че не се нарушава конкуренцията на европейския вътрешен пазар¹⁰¹. Тези правомощия са ѝ предоставени по силата на член 85 ЕО във връзка с член 211, второ тире ЕО (понастоящем член 105 ДФЕС във връзка с член 292, четвърто изречение ДФЕС).

165. Следователно четвъртото правно основание трябва да се отхвърли.

б) Забрана за прилагане с обратна сила и защита на оправданите правни очаквания (пето правно основание)

166. С петото си правно основание, което е насочено срещу точки 117—130 от обжалваното съдебно решение, Schindler твърди, че прилагането на Насоките от 1998 г. по отношение на настоящия случай нарушава закрепената в член 7, параграф 1 от ЕКПЧ забрана за прилагане с обратна сила, както и принципа на защита на оправданите правни очаквания. Това възражение най-вероятно е свързано с обстоятелството, че картелът относно асансьорите, в който участва Schindler, започва да действа още преди 1998 г.

167. Както вече бе посочено в друг контекст¹⁰², това възражение трябва да се преценява не пряко с оглед на ЕКПЧ, а с оглед на Хартата на основните права, в случая член 49 от Хартата, която обаче следва да се тълкува и прилага в съответствие с член 7, параграф 1 от ЕКПЧ (член 6, параграф 1, трета алинея ДЕС във връзка с член 52, параграф 3, първо изречение от Хартата).

168. По същество доводът на Schindler е неоснователен.

169. Съдилищата на Съюза вече неколкократно са разглеждали подобни възражения във връзка с практиката на Комисията по налагане на глоби за нарушения на правилата относно картелите и винаги са ги отхвърляли. Те приемат, че не е налице нарушение на забраната за прилагане с обратна сила, както и на принципа на защита на оправданите правни очаквания¹⁰³ в случаите, когато Комисията извършва промяна на прилагания от нея метод за изчисление на размера на глобите и я прилага спрямо извършени преди това нарушения на правилата относно картелите.

170. Общият съд правилно и подробно възпроизвежда и прилага посочената постоянна практика в обжалваното съдебно решение¹⁰⁴, поради което по-нататък няма да се спирам на нея. След като анализирах изложените писмено и устно от Schindler доводи, не виждам причина да се предлага на Съда да се отклони от тази съдебна практика.

171. След влизането в сила на Регламент № 17 през 1962 г. Комисията има право да налага глоби в размер до 10 % от общия размер на оборота на дадено предприятие за нарушения на правилата относно картелите.

172. Schindler не е могло да има правни очаквания, че по време на съществуването на картела относно асансьорите първоначално използваният метод на Комисията за изчисляване на размера на глобите и първоначално известните размери на наложените от Комисията глоби по никакъв начин няма да бъдат променени. Всъщност още към онзи момент е било напълно ясно,

101 — По този въпрос вж. заключението ми по дело Expedia (посочено по-горе в бележка под линия 98, точка 29); относно ролята на Комисията за определянето на политиката на Европейския съюз в областта на конкуренцията вж. освен това Решение от 14 декември 2000 г. по дело Masterfoods (С-344/98, Recueil, стр. I-11369, точка 46, първо изречение).

102 — Вж. по-горе по-специално точки 22—24 и точка 136 от настоящото заключение.

103 — Решение по дело Dansk Rørindustri и др./Комисия (посочено в бележка под линия 75, точки 217, 218 и точки 227—231) и Решение от 8 февруари 2007 г. по дело Groupe Danone/Комисия (С-3/06 P, Сборник, стр. I-1331, точки 87—94).

104 — Вж. по-конкретно точки 118—128 от обжалваното съдебно решение.

че в границите, установени с Регламент № 1/2003 (предишен Регламент № 17), Комисията има право да повиши равнището на глобите за нарушения на правилата относно картелите, ако това е необходимо, за да се гарантира прилагането на политиката на Съюза относно конкуренцията¹⁰⁵.

173. Впрочем и в общото наказателно право никой не може да има правни очаквания относно прилагането на съществуваща наказателноправна разпоредба винаги по един и същи начин и преди всичко винаги, отчитайки по същия начин смекчаващите или отегчаващи обстоятелства. По-специално нито един правен субект не може да очаква разумно, че практиката на органите за наказателно преследване относно определянето на размера на санкциите за конкретно неправомерно деяние в рамките на съществуващата им законоустановена свобода на преценка няма да се доразвива никога. Напротив, адаптирането на тази практика към изменени обстоятелства като честотата, сложния характер и тежестта на нарушенията е допустимо¹⁰⁶.

174. В настоящия случай има още по-малко основания да се приеме, че Schindler има оправдани правни очаквания, след като повечето от вменените му нарушения в рамките на картела относно асансьорите са извършени след публикуването на Насоките от 1998 г. Комисията може с основание да се позовава на този факт.

175. От всички изложени по-горе съображения следва, че и петото посочено правно основание трябва да се отхвърли.

3. Основният размер на глобата и твърдените основания за намаляване на размера на глобата (десето, единадесето и дванадесето правно основание)

176. Десетото, единадесетото и дванадесетото правно основание се отнасят до начина на изчисляване на глобите, наложени на Schindler.

а) По квалификацията на нарушенията като „много сериозни“ (десето правно основание)

177. С десетото правно основание Schindler оспорва квалификацията на нарушенията, извършени от него в рамките на картела относно асансьорите, като „много сериозни“. Според Schindler отражението на тези нарушения върху пазара било незначително и Общият съд не отчел в достатъчна степен това обстоятелство във връзка с основните размери на подлежащите на определяне глоби.

178. В това отношение е достатъчно да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика действието на антиконкурентна практика само по себе си не е определящ критерий при преценката на подходящия размер на глобата. По-конкретно, свързаните с аспекта на умисъл елементи могат да имат по-голямо значение от тези, които са свързани с посочените резултати, най-вече когато става въпрос за тежки сами по себе си нарушения като например подялба на пазарите — елемент, който в случая е налице¹⁰⁷.

105 — По този въпрос вж. съдебната практика, посочена в бележка под линия 90.

106 — Вж. също така по-горе точка 153 от настоящото заключение.

107 — Решение от 2 октомври 2003 г. по дело Thyssen Stahl/Комисия, C-194/99 P, Recueil, стр. I-10821, точка 118), Решение от 3 септември 2009 г. по дело Prum и Prum Consumer/Комисия (C-534/07 P, Сборник, стр. I-7415, точка 96) и Решение от 12 ноември 2009 г. по дело Carbone-Lorraine/Комисия (C-554/08 P, точка 84).

179. Точно такива твърдо установени ограничения, целящи ограничаване на конкуренцията, са предмет на картела относно асансьорите. Целта на участниците в картела е да си разпределят поръчките и пазарите в четирите засегнати държави членки. Правилно е при определянето на основните размери на глобите такива нарушения да се квалифицират като много сериозни без оглед на действителното им отражение върху пазара.

180. Следователно десетото правно основание не може да бъде прието.

181. Впрочем, що се отнася до отправения от Schindler в рамките на десетото правно основание упрек до Общия съд, че не е предприел по своя инициатива действия по събирането на доказателства, важи изложеното по-горе във връзка с второто правно основание¹⁰⁸. По принцип Общият съд и без това не трябва да проверява служебно преценката на факторите, взети предвид от Комисията за определяне на размера на глобата¹⁰⁹.

б) По смекчавашите обстоятелства (единадесето правно основание)

182. С одинадесетото си правно основание жалбоподателите твърдят, че Общият съд е трябвало да отчете като обстоятелства, водещи до намаляване на размера на глобата, от една страна, доброволното преустановяване на нарушението в Германия от страна на Schindler през 2000 г., и от друга страна, съществуващата в рамките на цялата група от предприятия програма за привеждане в съответствие на Schindler.

183. Не може да се приеме, че съществува такова право за искане намаляване на размера на глобата нито с оглед на едното, нито с оглед на другото посочено от Schindler обстоятелство.

184. На първо място, що се отнася до „доброволното преустановяване на нарушението“ в Германия, в тази връзка Общият съд основателно не допуска намаляване на размера на глобата. Доброволното преустановяване на нарушението не може автоматично да води до намаляване на размера на глобата за нарушения на правилата относно картелите, а напротив, зависи от обстоятелствата по всеки един отделен случай. В настоящия случай Общият съд по-конкретно констатира, „че Schindler, както е видно от преписката, е напуснал картела само поради липса на единодушие с другите участници“¹¹⁰. При такива обстоятелства Общият съд е могъл, без да допуска грешка при прилагане на правото, да приеме, че в никакъв случай не става въпрос за изтъкнатото от Schindler „завръщане към законността“, за което предприятието по всяка вероятност е можело да заслужи намаляване на размера на глобата.

185. На следващо място, що се отнася до евентуални програми за привеждане в съответствие на предприятия, вече посочих, че вземането предвид на тези програми в картелните производства е възможно при всички положения само ако с тях могат ефективно да се предотвратят сериозни и характеризиращи се с дълга продължителност нарушения на правилата относно картелите, както и например да бъдат разкривани и незабавно прекратявани извършени закононарушения¹¹¹. В настоящия случай програмата за привеждане в съответствие на Schindler очевидно няма този положителен ефект, а напротив, според изложеното от самото предприятие Schindler дори затруднява разкриването на нарушения¹¹². Освен това би било нелогично дадено предприятие да бъде възнаграждавано за такава явно неподходяща програма за привеждане в съответствие.

108 — Вж. по-горе, по-специално точки 47—50 и точка 57 от настоящото заключение.

109 — Решение по дело КМЕ и др./Комисия (посочено в бележка под линия 26, точка 56).

110 — Точка 276 от обжалваното съдебно решение.

111 — Вж. по-горе точки 99 и 132 от настоящото заключение.

112 — В настоящата жалба се посочва, че „схемата за привеждане в съответствие на Schindler има като странично действие затрудняване на вътрешното установяване на нарушения, които въпреки това са извършени, тъй като извършените нарушения сътрудници рискуват да им бъдат наложени прекалено строги санкции (така в оригинала!).“

186. Ето защо единадесетото правно основание също трябва да се отхвърли.

в) По намаленията на размера на глобите за сътрудничество с Комисията (дванадесето правно основание)

187. Дванадесетото правно основание се отнася до намаляването на размера на глобите, наложени на Schindler за участието му в картела в Белгия, Германия и Люксембург, с оглед на сътрудничеството на предприятието с Комисията в хода на административното производство. Според Schindler Общият съд не е отдал достатъчно значение на оказаното в настоящия случай от него сътрудничество.

і) По сътрудничеството в рамките на Известието от 2002 г. (първа част от дванадесето правно основание)

188. В първата част от дванадесетото правно основание Schindler твърди, че Общият съд неоснователно е предоставил на Комисията значителна свобода на преценка в рамките на Известието относно сътрудничеството от 2002 г. (т.нар. Известие относно сътрудничеството)¹¹³, свеждайки собствената си компетентност единствено до упражняването на контрол за наличие на явни грешки.

189. Действително Общият съд посочва, че Комисията разполага с „широка свобода на преценка“ по въпроса дали доказателствата, представени от предприятието в рамките на Известието от 2002 г., „имат съществена добавена стойност по смисъла на точка 21 от това известие“ и че „Общият съд може да санкционира само явно превишаване на пределите на тази свобода“¹¹⁴.

190. Това правно становище на Общия съд е погрешно. Преценката на стойността на доказателствата, които предприятието представя в съответствие с Известието от 2002 г. в хода на административното производство с цел оказване на сътрудничество на Комисията, се извършва във връзка с изчисляването на размера на глобата. Това означава, че тя попада в приложното поле на пълната юрисдикция на Общия съд (член 261 ДФЕС във връзка с член 31 от Регламент № 1/2003), в пределите на която на Общия съд е разрешено да излезе от рамките на обикновения контрол за законосъобразност на санкцията и да заменя преценката на Комисията със своята преценка¹¹⁵. Ако все пак в това отношение Общият съд се позовава и на „широка свобода на преценка“ на Комисията, то той представя обхвата на собствените си правомощия, допускайки грешка при прилагане на правото.

191. При все това подобна грешка при прилагане на правото не трябва непременно да води до отмяна на обжалваното съдебно решение¹¹⁶. По-скоро от значение е въз основа на какъв критерий Общият съд преценява конкретно добавената стойност на сътрудничеството на засегнатото предприятие с Комисията.

113 — Известие на Комисията относно освобождаване от глоби и намаляване на техния размер по делата за картели (ОВ С 45, 2002 г., стр. 3, наричано по-нататък и „Известието от 2002 г.“).

114 — Точки 295–300 от обжалваното съдебно решение, и по-специално точки 298 и 300.

115 — Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точка 63) и Решение по дело Otis и др. (посочено в бележка под линия 17, точка 62).

116 — Решение по дело КМЕ и др./Комисия (посочено в бележка под линия 26, точка 109), Решение по дело КМЕ Germany и др./Комисия (посочено в бележка под линия 26, точка 136) и Решение по дело Chalkor/Комисия (посочено в бележка под линия 17, точка 82).

192. В настоящия случай Общият съд в никакъв случай не се въздържа от собствена преценка в това отношение, а подробно разглежда изложените от Schindler доводи във връзка с добавената стойност на сътрудничеството му с Комисията в хода на административното производство¹¹⁷. По този начин в крайна сметка Общият съд, въпреки допуснатата от него в уводните му бележки грешка при прилагане на правото, е спазил правните изисквания.

193. В това отношение трябва да се отхвърли по-специално доводът, че доказателствата, представени от участниците в картела в хода на административното производство, са имали добавена стойност за събирането на доказателства от Комисията по време на цялото административно производство и трябва да бъдат основание за намаляване на глобата. Стойността на доказателствата не се преценява с оглед на техния брой (*iudex non calculat*), както и не с оглед на това, колко често Комисията се е позовала на тях в спорното решение¹¹⁸.

194. Впрочем в производството по обжалване Съдът не следва на този етап от своя страна да замества преценката на Комисията и на Общия съд със своята собствена преценка за добавената стойност на представените от Schindler доказателства¹¹⁹. Следователно в това отношение не е необходима повторна преценка дали представените от Schindler доказателства са имали същата стойност за Комисията като тези, представени от ThyssenKrupp, Otis и Kone или дори съществена добавена стойност за събирането на доказателства от Комисията.

ii) По сътрудничеството извън предвиденото в Известието от 2002 г. (втора част от дванадесето правно основание)

195. Във втората част от дванадесетото правно основание Schindler критикува точки 350—361 от обжалваното съдебно решение и се оплаква от предоставеното му намаляване на глобата в твърде нисък размер за сътрудничеството му извън предвиденото в Известието от 2002 г., а именно само в размер на 1 % за неоспорването на фактите. Позовавайки се на точка 3, шесто тире от Насоките от 1998 г., Schindler счита, че има право на намаляване на наложените му глоби в по-голям размер.

196. Този довод е неоснователен.

197. Както Комисията правилно посочва, предвидената в точка 3, шесто тире от Насоките от 1998 г. уредба няма за цел „все пак да бъде компенсация за искания за освобождаване от глоби или намаляване на техния размер, за които няма достатъчно основания да бъдат уважени“. В хипотезата на сътрудничество като оказаното от Schindler, което макар да попада в приложното поле на „Известието относно сътрудничеството“ (т.е. на Известието от 2002 г.), не отговаря на всички предвидени в него условия, и по-специално на условието за „съществена добавена стойност“, не може да се претендира намаляване на размера на глобата, а именно въз основа на точка 3, шесто тире от Насоките от 1998 г.

iii) Обобщение

198. Следователно дванадесетото правно основание трябва да бъде изцяло отхвърлено.

117 — Точки 301—349 от обжалваното съдебно решение.

118 — Така правилно посочва и Общият съд в точка 346 от обжалваното съдебно решение.

119 — Решение от 24 септември 2009 г. по дело Erste Group Bank и др./Комисия (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P и C-137/07 P, Сборник, стр. I-8681, точка 256) и Решение по дело КМЕ и др./Комисия (посочено в бележка под линия 26, точка 79).

4. Таванът от 10 % за размера на глобата (осмо правно основание)

199. С осмото си правно основание Schindler твърди, че при прилагането на тавана от 10 % за размера на глобите съгласно член 23, параграф 2, втора алинея от Регламент № 1/2003 от значение са единствено оборотите, реализирани от съответните национални дъщерни дружества на Schindler, но не и оборотът, реализиран от групата Schindler Holding.

200. Този довод е погрешен. Понятието за предприятие, което се съдържа, от една страна, в член 81 ЕО (понастоящем член 101 ДФЕС), и от друга страна, в член 23 от Регламент № 1/2003, е винаги едно и също. Двете разпоредби трябва да се прилагат съгласувано. Ето защо за целите на изчисляването на тавана от 10 % трябва да се вземе предвид *оборотът на предприятието*, което образуват заедно дружеството майка, в случая Schindler Holding, и изцяло притежаваните от него дъщерни дружества, в случая националните дъщерни дружества в Германия, Белгия, Нидерландия и Люксембург.

201. Само ако се приеме, противно на изложеното по-горе¹²⁰, че твърденията за нарушения, изтъкнати от Schindler във връзка с прилагането на презумпцията, изведена от притежаването на 100 % от капитала, са основателни, осмото правно основание би могло да бъде уважено. Като се има предвид обаче, че случаят не е такъв, това правно основание трябва да се отхвърли.

5. Правото на собственост (девето правно основание)

202. Деветото правно основание се отнася до правото на собственост. Според Schindler налагането на глоби на Schindler Holding, както и на неговите дъщерни дружества в Белгия, Нидерландия и Люксембург¹²¹, „поради прекомерно високия размер на тези глоби“ съставлявало нарушение на „основни, международноправно закрепени гаранции на ЕС за защита на инвестициите и на собствеността по отношение на Schindler в качеството му на швейцарско предприятие“. В това отношение Schindler упреква Общия съд по-специално в неспазване на релевантната практика на ЕСПЧ, отнасяща се до правото на собственост.

а) Предварителна бележка

203. Правото на собственост е основно право, което на равнище на Съюза се ползва от защита съгласно член 17 от Хартата на основните права, както и в рамките на общите принципи на правото на Съюза¹²² (член 6, параграф 3 ДЕС). Частни лица, които не са граждани на държава членка, също могат да се позовават на това право¹²³.

120 — Вж. съображенията ми по седмото правно основание.

121 — Глобата, наложена на германското дъщерно дружество на Schindler, не е предмет на това правно основание.

122 — Вж. например Решение от 14 май 1974 г. по дело Nold/Комисия (4/73, Recueil, стр. 491, точка 14), Решение от 13 декември 1979 г. по дело Haueer (44/79, Recueil, стр. 3727, точка 17) и Решение от 3 септември 2008 г. по дело Kadi и Al Barakat International Foundation/Съвет и Комисия (известно като делото „Kadi“, C-402/05 P и C-415/05 P, Сборник, стр. I-6352, точка 355).

123 — Така например в Решение по дело Kadi (посочено в бележка под линия 122, точки 354—371) Съдът допуска възможността за частни лица от трети държави да се позовават на правото на собственост, което в правото на Съюза е защитено в качеството му на основно право.

204. Тъй като Съюзът все още не се е присъединил към ЕКПЧ, член 1 от Първия допълнителен протокол към ЕКПЧ¹²⁴ не може да се прилага пряко като правно основание за правото на собственост¹²⁵; тази разпоредба обаче, заедно със съответната съдебна практика по ЕКПЧ, съставлява релевантен критерий за тълкуването и прилагането на член 17 от Хартата на основните права (член 6, параграф 1, трета алинея ДЕС във връзка с член 52, параграф 3, първо изречение от Хартата)¹²⁶.

205. Доколкото в жалбата си Schindler се позовава и на предвидени в международното право гаранции, без точно да ги посочва, изтъкнатите от него доводи в настоящото производство по обжалване не са достатъчно конкретни, за да може Съдът да ги разгледа и поради това са недопустими¹²⁷.

б) По твърдяното нарушение на правото на собственост като право на Съюза

206. По твърдяното от Schindler нарушение на основно право следва да се отбележи, че всъщност съвсем не считам за необходимо налагането на глоба за нарушения на правилата относно картелите да се разглежда като накръняване на правото на собственост. Всъщност институциите на Съюза не отнемат от засегнатото предприятие правото на собственост върху конкретен обект, а му налагат задължение да заплати определена парична сума от своето имущество. В този смисъл в обжалваното съдебно решение Общият съд също подчертава, че спорното решение не засяга структурата на собствеността на Schindler¹²⁸.

207. Съгласно практиката на ЕСПЧ, свързана с член 1 от Първия допълнителен протокол към ЕКПЧ, глобите обаче трябва да се разглеждат като накръняване на правото на собственост, тъй като те лишават засегнатото лице от част от неговата собственост, а именно от подлежащата на заплащане парична сума¹²⁹. Принципът на хомогенност изисква член 17 от Хартата на основните права да се тълкува в смисъл, че на равнище на Съюза смисълът и обхватът на правото на собственост са същите като предвидените за него в ЕКПЧ (член 52, параграф 3, първо изречение от Хартата).

208. Съгласно постоянната съдебна практика правото на собственост обаче поначало не е абсолютно или неограничено, а трябва да се разглежда във връзка с неговата социална функция¹³⁰.

209. По-нататък, член 52, параграф 1 от Хартата допуска да бъдат въведени ограничения на упражняването на правата, признати от нея, ако тези ограничения бъдат предвидени в закон, ако зачитат основното съдържание на същите права и свободи и ако при спазване на принципа на пропорционалност тези ограничения са необходими и действително отговарят на признати от Съюза цели от общ интерес или на необходимостта да се защитят правата и свободите на други хора¹³¹.

124 — Протокол от 20 март 1952 г. към Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (ETS № 9).

125 — Вж. по-горе точка 22 от настоящото заключение.

126 — Близкото родство между член 17 от Хартата, от една страна, и член 1 от Първия допълнителен протокол към ЕКПЧ, от друга, ясно проличава от Разясненията относно Хартата (ОВ С303, 2007 г., стр. 17 (23)). Практиката на Съда, в която правото на собственост е признато като общ правен принцип, също се позовава определено в преобладаващия брой случаи на посочения допълнителен протокол (вж. например Решение по дело Kadi, посочено в бележка под линия 122, точка 356).

127 — Решение от 8 юли 1999 г. по дело Hercules Chemicals/Комисия (C-51/92 P, Recueil, стр. I-4235, точка 113) и Решение от 11 септември 2007 г. по дело Lindorfer/Съвет (C-227/04 P, Сборник, стр. I-6767, точка 83).

128 — Точка 192 от обжалваното съдебно решение.

129 — ЕСПЧ, Решение по дело Mamidakis с/у Гърция от 11 януари 2007 г. (жалба № 35533/04, § 44); в същия смисъл, но по отношение на данъчното облагане, ЕСПЧ, Решение по дело Buffalo с/у Италия от 3 юли 2003 г. (жалба № 38746/97, § 32).

130 — Вж. от скорошната практика Решение от 6 септември 2012 г. по дело Deutsches Weintor (C-544/10, точка 54), Решение от 15 януари 2013 г. по дело Križan и др. (C-416/10, точка 113) и Решение от 31 януари 2013 г. по дело McDonagh (C-12/11, точка 60).

131 — Вж. също Решение по дело McDonagh (посочено в бележка под линия 130, точка 61).

210. По силата на член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003 налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите се основава на законово основание¹³². С налагането на глоби се преследва цел от обществен интерес: такива глоби имат за цел да поддържат ефективна конкуренция на европейския вътрешен пазар¹³³, по-специално като възпират от извършването на нарушения на правилата относно картелите и като повишават доверието на всички пазарни субекти в ефективността на правилата за конкуренция на европейския вътрешен пазар¹³⁴.

211. Впрочем в член 1, втора алинея от Първия допълнителен протокол към ЕКПЧ също изрично се признава, че налагането на финансови санкции по принцип е законосъобразно. Съгласно тази разпоредба не се засяга правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметат по-конкретно за необходими за осигуряване на плащането на глоби, като съгласно практиката на ЕСПЧ имат свобода на преценка¹³⁵.

212. В крайна сметка глобите могат да доведат до нарушение на правото на собственост само доколкото налагат на засегнатото лице прекомерна тежест или засягат финансовото му положение; иначе казано, глобите не трябва да бъдат несъразмерни¹³⁶. Съгласно практиката на ЕСПЧ глобите са несъразмерни, когато става въпрос за крайно големи суми, водещи до толкова прекомерна тежест, че фактически имат характер на отчуждаване¹³⁷.

213. В настоящия случай, проверявайки дали наложените глоби представляват несъразмерна и нетърпима намеса, която засяга самата същност на основното право на защита на собствеността, Общият съд изцяло е спазил посочения стандарт¹³⁸.

214. Въпросът дали дадена глоба води до такава несъразмерна тежест не може да се преценява само въз основа на нейния номинален размер, а зависи в съществена степен от капацитета на адресата на глобата. Фактът, че ЕСПЧ разглежда наложените на физическо лице глоби в размер от почти 8 милиона евро за различни митнически нарушения като нарушение на правото на собственост¹³⁹, сам по себе си не позволява да се направят каквито и да било заключения за настоящия случай, който се отнася до сериозни и характеризиращи се с дълга продължителност нарушения на правилата относно картелите, извършени от голямо предприятие, което има международна дейност и дъщерни дружества в няколко държави членки.

215. Несъмнено глобите, наложени от Комисията на основание член 23, параграф 2, буква а) от Регламент № 1/2003, могат да представляват тежест, включително за големи предприятия като Schindler. Тази тежест обаче съответства на тяхната функция и в никакъв случай не е несправедлива мярка, особено в случай на сериозни и характеризиращи се с дълга

132 — В Решение от 9 ноември 2010 г. по дело *Schecke и Eifert* (C-92/09 и C-93/09, Сборник, стр. I-11063, точка 66) Съдът изрично признава, че регламентът следва да се счита за законово основание.

133 — Относно закрепването на тази цел в първичното право към момента на приемане на спорното решение вж. член 3, параграф 1, буква ж) ЕО. Същото понастоящем е видно от Протокол № 27 относно вътрешния пазар и конкуренцията, приложен към Договорите (ОВ С 115, 2008 г., стр. 309; ОВ С 83, 2010 г., стр. 309), както Съдът е потвърдил във връзка с член 102 ДФЕС (Решение от 17 февруари 2011 г. по дело *TeliaSonera Sverige* (C-52/09, Сборник, стр. I-527, точки 20–22). Вж. и член 119, параграф 1 ДФЕС (предишен член 4 ЕО), съгласно който държавите членки и Съюзът са длъжни да спазват принципа за отворена пазарна икономика и свободна конкуренция.

134 — Във връзка с това вж. заключението по дело *Schenker* и др. (посочено в бележка под линия 65, точка 114).

135 — ЕСПЧ, Решение по дело *Mamidakis* с/у Гърция (посочено в бележка под линия 129, § 48).

136 — ЕСПЧ, Решение по дело *Mamidakis* с/у Гърция (посочено в бележка под линия 129, § 44 in fine, §§ 45 и 47); вж. също Решение по дело *Phillips* с/у Обединено кралство от 5 юли 2001 г. (жалба № 41087/98, *Recueil des arrêts et décisions* 2001-VII, § 51) и Определение по дело *Orion Břeclav* с/у Чешка република от 13 януари 2004 г. (жалба № 43783/98).

137 — ЕСПЧ, Решение по дело *Mamidakis* с/у Гърция (посочено в бележка под линия 129, §§ 47 и 48) и Решение по дело *Buffalo* с/у Италия (посочено в бележка под линия 129, § 32), както и Определение по дело *Orion Břeclav* с/у Чешка република (посочено в бележка под линия 136).

138 — Вж. по-специално точки 190 и 191 от обжалваното съдебно решение.

139 — ЕСПЧ, Решение по дело *Mamidakis* с/у Гърция (посочено в бележка под линия 129, §§ 47 и 48).

продължителност нарушения на правилата относно картелите като спорното в случая. Освен това, предвид законовия таван от 10 % от общия оборот, реализиран през предходната година, по принцип не може да се стигне до несъразмерна тежест за предприятията, която фактически да има характер на отчуждаване¹⁴⁰.

216. При това положение повдигнатото от жалбоподателите твърдение за отчуждаване се основава не толкова на тежестта за Schindler като предприятие или за Schindler Holding като юридическо лице, колкото на отделно разглеждане на тежестите, за които се твърди, че възникнат в резултат на наложените глоби за трите национални дъщерни дружества на Schindler в Белгия, Нидерландия и Люксембург. Такова отделно разглеждане на положението на отделни юридически лица обаче от самото начало трябва да се отхвърли, когато става въпрос за налагането на глоби на предприятия, които съставляват един-единствен стопански субект, и които глоби само от формална гледна точка се понасят заедно от няколко юридически лица¹⁴¹.

217. Критикуваното в това отношение от Schindler Holding обезценяване на инвестициите, които то е направило в трите си национални дъщерни дружества, също е неубедителен довод. Във вътрешните отношения Schindler Holding само определя дали наложените на предприятието глоби ще бъдат платени от имуществото на съответните дъщерни дружества или за целта то желае да използва собственото си имущество като дружество майка. Както Комисията правилно посочва, определянето на съответната част от глобата на дружествата, принадлежащи към една и съща група и солидарно отговорни за плащането на една и съща глоба, зависи от тях самите¹⁴².

218. Накрая следва да се припомни, че дружеството майка, което упражнява решаващо влияние върху търговската политика на своите дъщерни дружества и следователно „дърпа конците“ в тази група от предприятия, не може да избегне носенето на лична отговорност за нарушения на правилата относно картелите, дори и на пръв поглед участници в картела да са само дъщерните дружества¹⁴³. Ето защо при изчисляването на глоби и при преценката на платежоспособността на предприятието трябва да се взема предвид и финансовият капацитет на дружеството майка.

219. Ефективността на налагани на предприятия глоби за нарушения на правилата относно картелите би била значително накърнена, ако при изчисляването на съответната санкция се отчита вътрешната организация на групи от предприятия и се допуска дружеството майка, което е с големи финансови възможности в качеството си на холдингово дружество да се оплаква от обезценяване на своите инвестиции, но иначе „да си измива ръцете“ и да се опитва да прехвърля върху своите дъщерни дружества, които са с по-малки финансови възможности, отговорността за евентуално извършени нарушения на правилата относно картелите, въпреки че е упражнявало решаващо влияние върху тяхната търговска политика.

220. От всички изложени по-горе съображения следва, че при разглеждането на правото на собственост Общият съд е приложил правилните правни критерии и въз основа на тях напълно основателно е приел, че не е налице нарушение на правото на собственост на Schindler¹⁴⁴. С оглед на това деветото правно основание трябва да се отхвърли.

140 — Възможно е случаят да е друг, когато към момента на налагането на глобата извънредни обстоятелства засягат чувствително финансовия капацитет на предприятието. В настоящия случай обаче няма обстоятелства, от които да се направи този извод, а и Schindler не се позовава на такива извънредни обстоятелства.

141 — Вж. съображенията ми по шестото и седмото правно основание (по-горе точки 60—133 от настоящото заключение).

142 — Точка 194 от обжалваното съдебно решение.

143 — Вж. заключението ми по дело Akzo Nobel и др./Комисия (посочено в бележка под линия 37, точка 99).

144 — Точки 185—196 от обжалваното съдебно решение.

6. Принципът на пропорционалност (тринадесето правно основание)

221. Накрая, в тринадесетото правно основание Schindler поставя въпроса за принципа на пропорционалност. Според Schindler в точки 365—372 от обжалваното съдебно решение Общият съд не е обърнал нужното внимание на този принцип.

222. Съгласно постоянната съдебна практика принципът на пропорционалност трябва да се спазва при налагането на глоби за нарушения на правилата относно картелите¹⁴⁵. Съгласно член 49, параграф 3 от Хартата на основните права този принцип, който изисква тежестта на наказанията да не бъде несъразмерна спрямо престъплението, понастоящем има статут на основно право.

223. Във фазата на производството по обжалване, що се отнася до въпроса за пропорционалността на глобите, Съдът обаче не замества по съображения за справедливост преценката на Общия съд със своята собствена преценка, а се ограничава да провери дали при упражняването на пълната си юрисдикция Общият съд е допуснал явни грешки например поради това, че не е взел предвид всички релевантни елементи¹⁴⁶. В производството по обжалване би могло само по изключение да се установи, че Общият съд е допуснал грешка при прилагане на правото предвид неподходящия *размер на дадена глоба*, а именно когато „размерът на санкцията е не просто неподходящ, но и прекомерен до степен на непропорционалност“¹⁴⁷.

224. В настоящия случай не е видно да са налице такива грешки при прилагане на правото.

225. Първо, упрекът на Schindler, че без да разгледа всеки случай поотделно, Общият съд се е задоволил само да установи, че таванът от 10 % за глобите съгласно член 23, параграф 2, втора алинея от Регламент № 1/2003 не е бил надхвърлен, е несъстоятелен. В действителност Общият съд разглежда изключително подробно пропорционалността на глобите, наложени на Schindler от Комисията, като по-конкретно се спира на елементи като особената тежест на нарушенията, изискването за възпиращо действие на санкциите, както и големината и икономическата мощ на стопанската единица, която Schindler персонифицира като предприятие¹⁴⁸.

226. Второ, неубедителен е и доводът на Schindler, че Schindler Holding не е трябвало да бъде взето предвид при разглеждането на големината и икономическата мощ на предприятието. Напротив, вземането предвид на платежоспособността на предприятието Schindler в неговата цялост, включително на Schindler Holding, е било задължително от правна гледна точка¹⁴⁹.

227. Накрая, що се отнася до опита на Schindler да постави под съмнение пропорционалността на глобите с оглед на чисто номиналния им размер, позовавайки се за целта на практиката на ЕСПЧ¹⁵⁰, изтъкнатите от него доводи трябва да се отхвърлят по същите съображения като изложените по-горе във връзка с правото на собственост¹⁵¹.

228. Следователно тринадесетото правно основание трябва също да бъде изцяло отхвърлено.

145 — В този смисъл Решение по дело Dansk Rørindustri и др./Комисия (посочено в бележка под линия 75, точка 319) и Решение от 7 януари 2004 г. по дело Aalborg Portland и др./Комисия (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P и C-219/00 P, Recueil, стр. I-123, точка 365).

146 — В този смисъл Решение по дело Aalborg Portland и др./Комисия (посочено в бележка под линия 145, точка 365), Решение по дело Dansk Rørindustri и др./Комисия (посочено в бележка под линия 75, точки 244 и 303) и Решение по дело Baustahlgewebe/Комисия (посочено в бележка под линия 14, точка 128).

147 — Решение по дело E.ON Energie/Комисия (посочено в бележка под линия 40, точки 125 и 126).

148 — Във връзка с това вж. точки 367—370 от обжалваното съдебно решение.

149 — Вж. по-горе точки 199—201 и точки 218 и 219 от настоящото заключение.

150 — Schindler цитира ЕСПЧ, Решение по дело Mamidakis с/у Гърция (посочено в бележка под линия 129, § 44).

151 — Вж. по-горе, по-специално точки 214—219 от настоящото заключение.

Г – Обобщение

229. Тъй като нито едно от посочените от жалбоподателите правни основания не може да бъде уважено, жалбата трябва да бъде отхвърлена в нейната цялост.

V – Съдебни разноски

230. Ако, както предлагам в настоящия случай, жалбата бъде отхвърлена, Съдът трябва да се произнесе по съдебните разноски съгласно член 184, параграф 2 от Процедурния правилник, като подробностите са уредени в членове 137—146 във връзка с член 184, параграф 1 от Правилника¹⁵².

231. Съгласно член 138, параграфи 1 и 2 във връзка с член 184, параграф 1 от Процедурния правилник загубилата делото страна се осъжда да заплати съдебните разноски, ако е направено такова искане; когато има няколко загубили делото страни, Съдът взема решение по разпределянето на съдебните разноски. След като Комисията е направила искане в този смисъл и жалбоподателите са загубили делото, следва жалбоподателите да бъдат осъдени да заплатят съдебните разноски. Жалбоподателите следва да понесат съдебните разноски солидарно, защото са подали жалбата съвместно¹⁵³.

232. Безспорно би било възможно в приложение на член 184, параграф 4, второ изречение от Процедурния правилник, Съветът да бъде осъден да понесе направените от него съдебни разноски като встъпила в първоинстанционното производство в подкрепа на исканията на Комисията страна¹⁵⁴. Това обаче не е задължително, както произтича от самия текст на посочената разпоредба („може“). Считаю, че в настоящия случай не са налице основателни причини Съветът да бъде осъден да понесе направените от него съдебни разноски. Всъщност дори да се приеме, че за Съвета като институция е от значение да защити валидността на Регламент № 1/2003, все пак следва да се има предвид, че с оспорването си на посочения регламент жалбоподателите не повдигат действително нови и неизяснени досега правни въпроси¹⁵⁵. Всъщност жалбоподателите се опитват да накарат Съда да промени досегашната си практика по този въпрос. Справедливо е заради това те да понесат риска от заплащане на съдебните разноски. Ето защо Съдът следва да ги осъди наред с направените от тях съдебни разноски да заплатят и разноските, направени от Съвета, така както и по други дела е осъдил

152 — Съгласно основния принцип, че новите процесуални правила се прилагат към всички висящи правни спорове към момента на влизането им в сила (постоянна съдебна практика, вж. само Решение от 12 ноември 1981 г. по дело *Meridionale Industria Salumi* и др. (212/80-217/80, *Recueil*, стр. 2735, точка 9), решението относно съдебните разноски в настоящия случай ще бъде взето съгласно Процедурния правилник на Съда от 25 септември 2012 г., в сила от 1 ноември 2012 г. (в същия смисъл Решение от 6 декември 2012 г. по дело *Комисия/Verhuizingen Coppens*, C-441/11 P, точки 83—85). По същество обаче новите правила не се различават от тези по член 69, параграф 2 във връзка с член 118 и член 122, първа алинея от Процедурния правилник на Съда от 19 юни 1991 г.

153 — Решение от 14 септември 2010 г. по дело *Akzo Nobel Chemicals и Akcros Chemicals/Комисия* (C-550/07 P, *Сборник*, стр. I-8301, точка 123); в същия смисъл Решение от 31 май 2001 г. по дело *D и Швеция/Съвет* (C-122/99 P и C-125/99 P, *Recueil*, стр. I-4319, точка 65), в последния случай *D* и Кралство Швеция дори са подали две отделни жалби и все пак са осъдени да понесат разноските солидарно.

154 — Такъв е бил случаят в Решение по дело *Evonik Degussa/Комисия* (посочено в бележка под линия 75, точка 3 от диспозитива).

155 — В това отношение настоящият случай съществено се различава от делото *Evonik Degussa/Комисия* (посочено в бележка под линия 75), по което валидността на Регламент № 17 все още е могла да бъде разглеждана като нов правен въпрос от принципно естество. По дело *Inuit Tapiriit Kanatami и др./Парламент и Съвет* (C-583/11 P) също се налага да се изясни все още нерешен правен въпрос от принципно значение, поради което предложих на Съда по това дело да приложи член 184, параграф 4, второ изречение от Процедурния правилник и да реши Комисията да понесе направените от нея съдебни разноски като встъпила в първоинстанционното производство страна (във връзка с това вж. точки 151 и 152 от заключението ми, представено на 17 януари 2013 г. по посоченото дело).

загубилите делото жалбоподатели да заплатят съдебните разноси на встъпила в първоинстанционното производство в подкрепа на исканията на ответника страна в случай, че исканията на последната, както в случая на Съвета, са уважени в производството по обжалване¹⁵⁶.

VI – Заключение

233. С оглед на предходните съображения предлагам на Съда да постанови следното решение:

- 1) Отхвърля жалбата.
- 2) Жалбоподателите понасят солидарно всички съдебни разноси.

¹⁵⁶ — В този смисъл напр. Решение от 19 юли 2012 г. по дело Съвет/Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, точка 112); по това дело Съветът, като загубил делото жалбоподател, е осъден наред с другото да заплати съдебните разноси на Audace — встъпила в подкрепа на исканията на ответника в първоинстанционното производство страна, чиито искания са уважени в производството по обжалване.